

Votaziun federala dals 17 da matg 1992

Explicaziuns dal Cussegl federal

Objects da la votaziun

Participaziun a las Instituziuns da Bretton Woods

La Svizra duai sa participar al Fond monetar internaziunal ed a la Banca internaziunala per augmentar sia influenza sin questas organisaziuns principalas da la collavuraziun internaziunala.

Paginas 3-12

Lescha davart las Instituziuns da Bretton Woods

La lescha regla particularmain la cooperaziun da la Banca nazionala, l'obligaziun da la Svizra d'observar la lescha davart l'agid al svilup e.u.v.

Paginas 3-12

Lescha davart la protecziun da las auas

La finamira da questa revisiun è ina megira protecziun generala da nossas auas e da las auas sutterranas. Spezialmain duai vegnir impedi ch'i vegnia prendì davent memia bia aua da las auas.

Paginas 13-50

Iniziativa dal pievel «per il salvament da nossas auas»

Ilis iniziants pretendan la protecziun cumplaina da las auas naturalas, ina ferma restricziun dal prender davent aua per la producziun d'energia e la sanaziun d'auas restrenschidas tras construcziuns.

Paginas 13-24

Tecnologia dals gens

In nov artigel en la constituziun duai proteger l'uman e ses ambient dad abus en la tecnologia da la multiplicaziun e dals gens.

Paginas 51-55

Servetsch civil

Suenter ina lunga discussiun durant onns duai vegnir integrà en la constituziun in artigel concernent la creaziun d'in servetsch civil.

Paginas 57-62

Dretg penal sexual

Il dretg penal sexual en vigor dapi passa 50 onns vegn adattà al basegn da protecziun sa midà da noss temp.

Paginas 63-78

Emprim project:

Conclus federal davart la participaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods

Segund project:

Lescha federala davart la cooperaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods

Object da la votaziun

Cussegl federal e parlament proponan d'acceptar tant il **conclus federal davart la participaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods** sco er la **lescha federala davart la cooperaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods**. Gia oz è la Svizra activa en il Fond monetar internaziunal (FMI) ed en la gruppa da la Banca internaziunala, als quals praticamain tuts pajais dal mund fan oz part. Dentant be cun ina participaziun po ella influenzer la politica da questa instituziun e defender ils interess da l'economia svizra sco er quels dals pajais da svilup. Cunter questa participaziun han dus comités inizià il referendum, e quai per motivs dal tuttafatg differents.

Las instituziuns da Bretton Woods

Il **Fond monetar internaziunal** (FMI) ademplescha ina funcziun dubla. D'ina vart procura el per la disciplina en il sistem internaziunal da valutas e pajaments, ch'è necessaria per il bun e saun svilup dal commerzi internaziunal. Da l'autra vart conceda el credits a curt termin als pajais commembers ch'èn vegnids en difficultads, ma ch'èn pronts da prender las mesiras necessarias per ina refurma. Quests credits duain mitigiar la direzza da l'adattaziun per la populaziun.

La finamira centrala da la **Gruppa da banca internaziunala** (Banca internaziunala per reconstrucziuns e svilup, Organisaziun da svilup internaziunala, Corporaziun da finanzas internaziunala) è da promover il progress economic e social en ils pajais da svilup ed en ils pajais cun in'economia sgurdinada. Ultra da financiar projects da svilup stat la Gruppa da banca internaziunala a disposiziun als pajais da svilup per als cussegljar concernent la formulaziun da lur politica economica; ella s'engascha er per la coordinaziun da l'agid da svilup.

Situaziun da partenza

Ilis entretschaments economicis internaziunals vegnan pli e pli gronds e cun quels crescha er la muntada da las organisaziuns internaziunals. Ellas han da schliar numerus pensums actuals, da dismetter tensiuns tranter lur pajais commembers e da promover la collavuraziun internaziunala. Ilis purtaders principals da questa collavuraziun èn il **Fond monetar internaziunal (FMI)** e la **Gruppa da banca internaziunala**, che vegnan numnads tenor il lieu da lur fundaziun «**Instituziuns da Bretton Woods**».

La Svizra mantegna bunas relaziuns cun questas instituziuns e conceda ad ellas ses sustegn en differentas modas. N'essend betg commembra n'ha ella però nagina influenza sin lur politica. La participaziun vegn a rinforzar essenzialmain la posiziun internaziunala da la Svizra e la vegn a dar il dretg da cogestiun e da cundecider.

Tar la votaziun vai per dus projects, numnadamain per il conclus federal davart la participaziun e per la lescha davart la cooperaziun en questas instituziuns. Cunter domasdus projects han dus comités prendì il **referendum** per motivs cuntradicitoris. Ina gruppa da l'Organisaziun per il terz mund cumbatta la participaziun, per quai ch'ella propaghescha ina strategia da svilup alternativa. Tenor la segunda gruppa duess la Svizra spargnar daners e desister da surpigliar ils medems engaschaments finanzials sco ils ulteriurs pajais industrials fan quai cun sustegnair las Instituziuns da Bretton Woods.

Cussegl federal e parlament èn percenter persuadids che la Svizra duess sa participar a questas instituziuns. Noss'economia publica è dependenta d'ina economia mundiala che funcziuna en urden. La Svizra ha sin fundament da sias stretgas relaziuns economicas cun l'exteriur in interess vital d'appartegnair a questas instituziuns sco commembra e da contribuir a la furmaziun da lur activitads.

Argumentes dals comités dal referendum

Cunter ils dus projects concernent las Instituziuns da Bretton Woods han dus comités prendì il referendum. In comité ha rimnà radund 51 000 suttascripziuns e refusa ils projects per ils motivs suandants:

«In mantun immens da daivets, ch'è atgnamain gia daditg pajà enavos, smatga il terz mund da la vart. Per consequenza da quai vegnan grondas parts da la populaziun pli e pli en misergia, spezialmain las dunnas, neschan conflicts sanguinus, vegn l'ambient disfatg (p. ex. ils gualds runcads). Annualmain moran 500 000 uffants en consequenza da questa politica da debitaziun. Il FMI gioga en quest sistem economic, ch'è tar nus sco er en il terz mund adattà als basegns dals bainstants, la rolla d'in uffizi internaziunal da stumadira. Dapi il 1982 han ils pajais dal terz mund pajà sut sia pressiu als crediturs 418 milliardas dollars dapli amortisaziuns che quai ch'els han obtegni novs credits. Quai è agid da svilup dals povers per ils bainstants.

Il cussegl federal ha adina sustegnì la politica explotativa dal FMI. Decleraziuns d'intenziun nunliantas en il project da participaziun na pon betg zuppentar quai. I dat però alternativass. Svilup vegn da sut ensi – el sa basa sin l'agid da sasez da la populaziun, il qual vegn supprimì dal FMI. Noss na, davos il qual stattan ina vasta lia d'organisaziuns ed ina coaliziun da dunnas, tschenta in signal internaziunal per in nov pensar ch'è urgentamain necessari; cun quest na vegnan sustegnidas las forzas per in svilup social ed ecologic supportabel.

Il segund comité ha inoltrà radund 38 200 suttascripziuns e motivescha sia opposiziun sco suonda:

«Pertge vul il parlament chatschar tras en tempo rapid ina fatschenta sco la participaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods, cun la quala i vegn engaschà 10 milliardas francs da nossa facultad naziunala? Pertge ignoreschan las autoritads federalas il na massiv cunter il project da finanzas dals 2 da zercladur 1991 sco incarica da spargnar davart dal suveran? Gnanc ils deficits da milliardas peditgs dal departament da finanzas vegnan prendids per in appel da tegnair la mesira duaivla. Il sulet motiv per questa participaziun vegn bain ad esser la tesa che la Svizra «stoppia er far part». E quai malgrà che l'agid da svilup da questas instituziuns n'ha prestà nagut per meglierar la situaziun dal terz mund. Il cuntrari è il cas, è il terz mund gea confruntà cun daivets enorms da 1300 milliardas dollars. Cun questas premissas correspundessan las 10 milliardas al princip fatal da vulair dismetter ina nauscha chaussa cun introducir ina mendra.»

Posiziun dal Cussegl federal

Il cussegl federal recumonda la participaziun a las Instituziuns da Bretton Woods, perquai che quellas adempleschan sin l'entir mund ina funcziun decisiva ed èn impurtantas per il mantegniment da nossa bainstanza. L'engaschament finanziel è responsabel en tuts regards. El munta in segn visibel da solidaritad tant cun ils main bainstants sco er cun ils pajais industrialas che portan finanzielmain questas instituziuns. Ina gronda part da quest engaschament è be da prestar sco garanzias. Il cussegl federal recumonda la participaziun surtut per ils motivs suandants:

Pertge sa participar senza retard?

Suenter la participaziun da las anteriuras republicas sovieticas che duai succeder anc quest onn, vegnan denor la Svizra tuts pajais da muntada ad esser commembers da las Instituziuns da Bretton Woods, ed ils cussegls executivs da quellas vegnan reorganisads. Sche la Svizra sa participescha er anc quest onn, obtegna noss pajais la chaschun da pretender in sez en quests gremis.

Dischavantatgs da na esser commember

La collavuraziun da fin uss tranter la Svizra e las Instituziuns da Bretton Woods – noss pajais ha be in status d'observatur – na po betg pli cuntentar. La Svizra s'è bain gia participada finanzielmain differentas gia a las stentas internaziunalas dal FMI e da la Banca internaziunala per stabilir l'economia mundiala ed en favur dal svilup dals pajais povers. Sco na commembra ha ella dentant betg pudì influenzer las decisiuns correspudentas. Sa participar vul damai dir da surtut obtegnair il dretg da pudair cundecider en ils gremis impurtants da questas instituziuns, co la collavuraziun internaziunala sin il sector monetar e sin il sector da svilup duai succeder e tgi che duai profiter da quella. Na esser commember vul dir nagut auter che pajar vinavant sco fin uss, senza pudair cundecider.

Noss'economia dovra la participaziun

L'economia svizra è fitg dependenta da l'exteriur. In da dus francs da noss'entrada naziunala vegn gudagnà en l'exteriur. In terz da noss exports van ordaifer l'Europa e nus avain realisà vers ils pajais da svilup en la media dals davos tschintg onns in surpli da la bilantscha da commerzi da 6700 milliuns francs malgrà la crisa da debitaziuns. Nossas interpresas èn activas per il bainstar da noss pajais sin l'entir mund ed ellas èn dependentas da relaziuns internaziunals da commerzi, da valutas e da pajaments bain reglads. Ellas profiteschan er decisivamain da la liberalisaziun dal commerzi mundial e dal svilup da l'economia mundiala. Il Fond monetar internaziunal gioga ina rolla centrala per la furmaziun da las cundiziuns generalas da l'economia mundiala e garantescha ch'ellas vegnan observadas. Ils interess da la Svizra sa laschan represchentar il pli efficaciamain cun ina cogestiun activa entaider il FMI.

Segirar las pustaziuns d'export

Gia oz dastga la Svizra prender part a concurrenzas per projects da la Banca internaziunala, ma pir tras la participaziun vegn questa pussaivladad segirada per adina. Il sa tracta qua d'in volumen da pustaziuns ch'ha cuntanschì en la media dals davos trais onns ina summa da **500 milliuns francs per onn**.

Schliaziuns comunablas per problems mundials

La Svizra vegn pertutgada pli e pli da las tensiuns s'augmentantas tranter il nord ed il sid. Sco chavazzins sajan numnads qua: la debitaziun internaziunala, il dumber creschent da fugitivs, las immissiuns per l'ambient sin l'entir mund ed il problem da drogas. Latiers vegn la transiziun dals pajais da l'Europa orientala ed anteriuras republicas sovieticas a l'economia da la fiera libra, che cuntegna buns aspects per l'avegnir ma ch'è ordvart difficila. Tut quests problems che pertutgan er nus, basegnan ina pli intensiva collavuraziun internaziunala. Las Instituziuns da Bretton Woods giogan qua ina rolla centrala.

L'engaschament finanziel è da responsar

Il quint da la confederaziun vegn **engrevgià effectivamain be cun 432,8 milliuns francs ch'èn da pagar entaifer tschintg onns**. Ils custs reals ch'engrevgian il preventiv da la confederaziun durant tschintg onns muntan pia annualmain a main che 90 milliuns francs. Il rest vegn prestà en furma da garantias e da transferiments da reservas da valutas tschainsiblas, q.v.d. che la Banca naziunala vegnia a conservar ina pitschna part da sias reservas da devisas na pli sin la fiera monetara americana, mabain tar il FMI. La ristga ch'i succedia in cas dà garanzia è minima. Cun in NA a las Instituziuns da Bretton Woods vegniss noss pajais struschamain a spargnar daners: Er senz'esser commembra sto la Svizra sa participar a las stentas da la cumianza internaziunala en favur dals pajais en misergia.

Impurtant per la politica da svilup

Nus savain che questas instituziuns han er fatg sbagls. Nus savain er ch'ellas sa dattan fadia d'emprender da quests sbagls. Ma las Instituziuns da Bretton Woods na pon betg vegnir fatgas responsablas per la povradad e la muria d'uffants e per tuts svilups fauss en ils pajais da svilup. Ils motivs per las crisis economicas e socialas en quests pajais n'èn betg da tschertgar tar la politica dal FMI, mabain tar ina economia fallada e tolerada bier memia ditg, tar las expensas exageradas dals stadis ed en la corrupziun, tar las expensas militaras surdimensiunadas sco er tar il dischequilibr e las inegalitads en il commerzi internaziunal. Il FMI presta be ses agid, sch'in pajais fa ina dumonda correspondententa ed è pront da cumbatter ils abus economics. Be sco commembra po la Svizra s'engaschar per programs da reforma socials e cumpurtaivels cun l'ambient, per impedir eventualas consequenzas negativas da programs da sanaziun.

Per tut quests motivs recumondan cussegl federal e parlament d'approvar tant il conclus federal davart la participaziun a las Instituziuns da Bretton Woods sco er la lescha federala davart la cooperaziun da la Svizra en questas instituziuns.

Pertge in GEA?

- perquai che nus n'ans vulain betg distanziar dals eveniments dal mund;
- perquai ch'i correspunda a nossa tradiziun, da demussar nossa solidaritad vers la cuminanza dals pievels;
- perquai che noss pajais sa vul engaschar cun autras naziuns dal mund per ils umans dal terz mund e dals stadis da l'Europa orientala;
- perquai che noss'economia e numerusas plazzas da lavur èn dependentas da l'exteriur e perquai che nus essan per quest motiv pronts da prestar agid da svilup cun ina clera finamira;
- perquai che nus mantegnain meglier noss interess, sche nus na be pajain nossa part, mabain pudain er cundecider;
- perquai che nossa vita dependa pli e pli d'eveniments che succedan ordaifer noss cunfins e perquai ch'igl è pli cunvegnent da gidar umans en misergia en lur agen pajais, empè d'acceptar els en noss pajais;

Perquai in GEA

- a la participaziun a las Instituziuns da Bretton Woods ed
- a la lescha executiva.

Text da votaziun

Conclus federal davart la participaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods

dals 4 d'october 1991

Art. 1 Participaziun

¹ La participaziun da la Svizra al Fond monetar internaziunal, a la Banca internaziunala per reconstrucziuns e svilup, a l'Organisaziun da svilup internaziunala ed a la Corporaziun da finanzas internaziunala (Instituziuns da Bretton Woods) vegn approvada.

² Il cussegl federal vegn autorisà da ratifitgar la participaziun da la Svizra a las organisaziuns internaziunalas numnadas en l'alineia 1.

Art. 2 Referendum pertutgant contracts internaziunals

Quest conclus è suttaless al referendum pertutgant contracts internaziunals per la participaziun ad in'organisaziun internaziunala (art. 89 al. 3 lit. b CF).

Lescha federala davart la cooperaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods

dals 4 d'october 1991

Art. 1 Champ d'applicaziun

Questa lescha cuntegna prescripziuns davart la cooperaziun da la Svizra al Fond monetar internaziunal, a la Banca internaziunala per reconstrucziuns e svilup, a l'Organisaziun da svilup internaziunala ed a la Corporaziun da finanzas internaziunala (Instituziuns da Bretton Woods).

Art. 2 Contracts da dretg internaziunal

¹ Il cussegl federal vegn autorisà da concluder en il rom dals credits concedids contracts da dretg internaziunal davart augments da chapital da las Instituziuns da Bretton Woods.

² Davart augments da chapital ch'il cussegl federal po segnar en atgna cumpetenzza sto l'assemblea federala vegnir infurmada precedentain.

Art. 3 Contribuziuns

¹ La finanziaziun da las contribuziuns svizas a la Banca internaziunala per reconstrucziuns e svilup, a l'Organisaziun da svilup internaziunala ed a la Corporaziun da finanzas internaziunala sa basa sin l'artitgel 9 da la lescha federala dals 19 da mars 1976 davart la collavuraziun internaziunala sin il sectur da svilup e l'agid umanitar.

² La Banca naziunala svizra presta las contribuziuns finanzialas colliadas cun il commembradi al Fond monetar internaziunal. Ella incassescha eventualas restituziuns, tschains ed indemnizaziuns.

Art. 4 Execuziun dal commembradi e represchentanza da la Svizra

¹ Il cussegl federal collavura tar l'execuziun dal commembradi al Fond monetar internaziunal cun la Banca naziunala svizra. Ils detagls vegnan reglads en ina cunvegna tranter il cussegl federal e la Banca naziunala.

² Il cussegl federal designa ils represchentants svizzers a las Instituziuns da Bretton Woods; en cas dil Fond monetar internaziunal succeda quai en enlegientscha cun la Banca naziunala svizra.

Art. 5 Credits dal Fond monetar internaziunal, dretgs da retratga speziala, post da deposit

¹ La Banca naziunala svizra surpiglia ils credits mess a disposiziun a la Svizra dal Fond monetar internaziunal. Ella procura la restituziun ed il pajament dals tschains.

² La Banca naziunala svizra interprenda las operaziuns concernent ils dretgs da retratga speziala sin ses quint.

³ La Banca naziunala svizra è il post da deposit dal Fond monetar internaziunal per ils effectivs en francs svizzers.

Art. 6 Principi da la politica da svilup

En il rom da las Instituziuns da Bretton Woods èsi da resguardar tar las posiziuns e decisiuns che pertutgan las terras da svilup ed en quai che pertutga la posiziun da la Svizra ils principis e las finamiras da la politica da svilup da la Svizra.

Art. 7 Referendum e passada en vigor

¹ Questa lescha è suttamessa al referendum facultativ.

² Ella va en vigor ensemen cun ils contracts tranter la Svizra e las Instituziuns da Bretton Woods.

Terz project:

Lescha federala davart la protecziun da las auas

Quart project:

Iniziativa dal pievel «per il salvament da nossas auas»

Object da la votaziun

La nova lescha davart la protecziun da las auas vegn a proteger meglier noss auas, flums e lais sco er l'aua da baiver ed er ad impedir che las auas vegnian setgentadas tras in'explotaziun surdimensiunada. Cunter questa lescha han ils possessurs da las pitschnas ovras electricas preni il referendum. Per els va la lescha memia lunsch, perquai ch'els teman d'astgar trair a niz per il futur memia pauc aua per lur implants. Pli lunsch che la lescha va dentant l'iniziativa che s'occupa però be da l'explotaziun da las auas e da construcziuns en connex cun auas currentas. Ella reduciss fermamain l'odierna producziun da current electric e chaschunass custs exagerads en l'atezza da milliardas. Cussegl federal e parlament recumondan d'acceptar la lescha revedida e da refusar l'iniziativa.

Tge daventa, sche...

I vegn votà separdamain davart la lescha e l'iniziativa. Tge daventa en cas da divers resultats pussaivels?

- **Gea a la lescha e na a l'iniziativa:** Cussegl federal e parlament recumondan questa schliaziun. La nova lescha po vegnir messa en vigur senza retard.
- **Gea a la lescha e gea a l'iniziativa:** La nova lescha po vegnir messa en vigur senza retard. Las disposiziuns davart las quantitads d'aua restanta ston vegnir fatgas essenzialmain pli rigurasas entaifer dus onns.
- **Na a la lescha et gea a l'iniziativa:** Ad interim resta en vigur la lescha antiquada da l'onn 1971. Entaifer dus onns ston vegnir relaschadas disposiziuns rigurasas concernent l'aua restanta en il senn da l'iniziativa. Impurtantas regulaziuns, confurmas al temp e prevedidas da la nova lescha (per ex. reducciun da l'engrevgiada dal terren cun puschna) vengnan retardadas per onns.
- **Na a la lescha e na a l'iniziativa:** Regulaziuns conform al temp per l'entira protecziun da las auas vengnan retardadas per onns. La lescha antiquada dal 1971 cun diversas largias e mancanzas resta en vigur.

Situaziun da partenza

La Svizra è cun raschun loscha da sias prestaziuns sin il sector da la protecziun da las auas. Ils davos onns ha ella dà gronda fadia spezialmain per purifitgar las auas – e quai cun success: Il stadi da noss flums e lais s'è meglierà grondamain. Ultra da la protecziun classica da las auas, la purificaziun da quellas, sa tracti dad er resguardar autras immissiuns: Per quai che bler aua vegn deviada per l'explotaziun u rivas pregiuditgadas tras construcziuns, na pon blers da noss auas e flums betg pli ademplir lur funcziuns natiralas per animals e plantas e sco territoris da recuvraziun per ils umans.

Cussegl federal e parlament èn conscients da questa situaziun. Per quest motiv han els gia avant l'iniziativa dal pievel cumenzà cun la **Revisiun da la lescha davart la protecziun da las auas** ed entant deliberà ed approva quella. Questa revisiun pretenda surtut che flums ed auas hajan anc da manar avunda «aua restanta» suenter ch'ins ha prendì davent ina part da l'aua, e che lur letgs hajan dad esser furmads a moda uschè natirala sco pussaivel. I vegn prendì resguard dals basegns giustifitgads per trair a niz l'aua.

Per la Federaziun d'interess dals possessurs da pitschnas ovras electricas va la lescha memia lunsch. Ella ha prendì il referendum, perquai ch'ella tema che quellas ovras pitschnas hajan per l'avegnir memia pauc aua per producir current electric.

Ils iniziants che han inoltrà l'**iniziativa dal pievel «per il salvament da nossas auas»** ils 9 d'october 1984 cun 176 887 sottascripziuns van bain d'accord cun la lescha, lessan dentant anc ir pli lunsch: Els vulan impedir anc pli stric-tamain tuttas intervenziuns en las auas natiralas ed era sanar pli speditivamain auas engrevgiadas cun construcziuns. Il manar davent aua per producir energia vegniss restrenschì rigurusamain. Per indemnisar las perditas da dretgs da concessiun d'aua che resultan da quai, stuess vegnir creà in fond.

Cussegl federal e parlament refusan l'iniziativa perquai che quella è memia unilateral, perquai ch'ella reducescha entaifer curt temp memia fitg la produczion da current electric e chaschuna custs en l'autezza da milliardas. Els considereschon percunter la nova lescha per in instrument cunvegnent per proteger anc meglier nossas auas e per permetter ina produczion da forza electrica sufficiente.

Revisiun da la lescha davart la protecziun da las auas

Tge porta la nova lescha?

La lescha revedida porta in bun equiliber tranter la funcziun d'exploitaziun e da protecziun. Ella resguarda ils numerus effects sin las auas cun:

- proteger las auas che curran libramain da las metter sut terra e d'eriger construcziuns che las pregiuditgassan disproporzionadamain;
- fixar quantitats d'aua restanta commensuradas che permettian la vita en l'aua;
- dismetter spertamain la setgentada en cas da deviazions d'auas gia existentas per implants da forzas idraulicas en cuntradas e spazis da viver protegids e cun cuntanscher ina sanaziun tar auters implants sin il pli tard il mument da la renovaziun da la concessiun per l'exploitaziun da l'aua;
- rinforzar la protecziun da las auas en l'agricultura: il tegnair gronds dumbers d'animals independentamain dal terren a disposiziun ed uschia la producziun da puschina vegnan restrenschiads ed il metter or puschina vegn reglà;
- rinforzar la circulaziun natirala da l'aua e proteger l'aua sutterrana, fixond nua e co aua dastga vegnir sfundrada;
- scumandar in'exploitaziun exagerada da las auas sutterranas e da gera en zonas d'aua sutterrana;
- obligar ils chantuns da sanar lais surtgargiads cun immissiuns;
- relaschar prescripziuns pli rigurusas concernent l'ir enturn cun substanzas privlusas per l'aua per prevegnir uschia a catastrofes;
- stipular a realisar il princip dal chaschunader tar la construcziun da chanelisaziuns e cun reducir uschia las subvenziuns.

(Text da la lescha vesair pag. 25-50)

Arguments dal comité da referendum

Il comité da referendum fa valair ils suandants arguments:

«Las prescripziuns davart l'aua restanta minimala en la lescha revedida resguardan insumma betg las relaziuns tar las pitschnas ovras electricas (POE). En mintga vitg rotavan pli baud rodas da mulins e turbinas e pli che milli da quests indrizs èn anc oz en funcziun. Las auas restantas previsas en la lescha revedida èn uschè autas tar pitschens auas, che las POE na pudessan betg vegnir messas en funcziun cun aua prendida davent. Er per auas mediochers èn questas prescripziuns sproporziunalmain rigurusas, uschia che blers implants stuessan quintar cun memia grondas perditas da producziun da forza ed uschia cun difficultads per mantegnair il manaschi; quai periclitass las POE per motivs economics. Circa ina terza da tuttas POE stuessan metter ord funcziun lur manaschi. I fiss nunpussaivel da puspè metter en funcziun POE cun prender aua ord auas pitschnas ed anc main da realisar novs implants, malgrà las relaziuns ecologicas da l'aua u la necessitad da producir energia electrica al lieu.

Bains immobigliars senza colliaziun da forza electrica (agricultura, turissem) èn fin uss vegnids furnids a moda favuraivla cun respectablas quantitads da forza electrica or da POE. Cun la nova lescha è quai pussaivel be a moda limitada. POE en possess da las vischnancas u d'interpresas furneschan a lur proprietaris energia favuraivla. Ellas garantescha ultra da quai in provediment respectabel d'energia electrica per temps d'urgenza. Chanals e laiets da POE èn il pli savens adattads bain a lur conturn, els èn furmads a moda natirala ed èn parts integralas da lur conturn populà.

POE garanteschan uschia betg be ina producziun d'energia electrica cun resguard da l'ambient, mabain appartegnan a la structura decentrala dals abitadis e dal mastergn en Svizra. Cun lur mantegniment vegn conservada ina contrada da cultura ed en blers cass ina substantza d'edifizis istorics da tschients onn vegliadegna. Ils possessurs dals implants dismettan or da lur indrizs da retenziun ed ord lur trajects da fermada grondas quantitads da ruments civilisatoris che restassan deponids a las rivas da las auas. Laiets e chanals porschan savens ad animals da l'aua dapli spazi da viver ch'il tschancun utilisà – blers da quels èn registrads sco auas per peschs.

Las novas prescripziuns vegnissan applitgadas il mument ch'ina concessiun croda ed en cas da lavurs da construcziun che dovran ina permissiun da la polizia da las auas. Las bleras POE èn gia daditg en funcziun ed avessan oz basegn d'ina amplificaziun – talas dovran dentant ina permissiun, uschia che las POE pertutgadas na vegnissan strusch pli sanadas. La situaziun giuridica malsegira da bleras pitschnas ovras electricas cun fitg vegls dretgs senza concessiuns engrevgian anc quest problem.»

Posiziun dal cussegl federal

La lescha revedida resguarda tant ils interess giustifitgads da la protecziun da las auas sco er quels dals producents da forza electrica. Las disposiziuns disputaivlas davart il prender davent aua da pitschens auas tutgan be ina pitschna part da la produenziun da forza electrica, muntan dentant bler per la protecziun dals systems d'aua. Per il cussegl federal èn decisivs surtut ils suandants motifs:

Impurtantas novaziuns en favur da nossas auas

Cuntrari a la lescha vertenta che protegia be las auas da contaminaziuns, prevesa la lescha revedida ina protecziun extendida da las auas. Noss lais, flums, auas e las auas sutterranas e da funtaunas indispensablas per il provediment d'aua da baiver vegnan protegids cunter bleras immissiuns nuschaivlas. La lescha revedida cuntegna per exempel ina nova regulaziun davart la protecziun da las auas en l'agricultura. Er concernent la protecziun da las auas sutterranas, la meglieraziun da la qualitat da l'aua en ils lais, il mantegniment da las auas che curran libramain e la protecziun en cas da catastrofas serra la lescha las largias da la legislaziun antiquada da fin uss. Ultra da quai vegnan dismissas subvenziuns ed ils custs adossads dapli al chaschunader da las immissiuns.

Segirà quantitads commensuradas d'aua restanta

La lescha cumpiglia pia in bler pli grond sector che l'iniziativa. Ella procura er ch'ils flums ed auas mainian aua a moda commensurada. Il parlament ha pasantà minuziusamain ils divers interess existents – d'ina vart la protecziun da las auas, da l'autra vart l'explotaziun da las auas per la produenziun da forza electrica.

La necessitad da laschar avunda aua restanta en ils flums ed auas, ha per consequenza ina reduenziun supportabla da la produenziun d'energia. Las quantitads minimalas d'aua restanta pretendidas da la confederaziun dastgassan reducir la produenziun d'energia fin l'onn 2070 per strusch 6 pertschient. Ils effects tras las mesiras dals chantuns vegnan ad esser circa tuttina gronds. La lescha n'excluda però betg in'ulteriura explotaziun da las forzas d'aua; quella è resguardada en il program naziunal «Energia 2000».

Pitschna producziun – grondas consequenzas

Il possessurs da pitschnas ovras electricas refusan surtut las disposiziuns tenor las qualas be anc ina quantidad aua determinada dastga vegnir prenidada davent d'auas currentas. Questas disposiziuns da la lescha èn però indispensablas per proteger ils pitschens auals. Las circa 700 pitschnas ovras electricas produceschan en Svizra ensemen 0,6 pertschient da la producziun electrica da las forzas d'aua. Questa fitg pitschna explotaziun stat en confrunt cun ina periclitaziun considerabla dals pitschens auals.

Auas pitschnas ston vegnir protegidas

Auas pitschnas èn spazis da viver indispensabels per peschs giuvens. Sche l'aua vegn setgentà er be sin in pitschen traject tras ina pitschna ovra electrica, vegnan ils peschs tagliads davent da lur plazzas da fraja. La lescha vul impedir questa setgentada e protegia uschia spezialmain ils pitschens auals, perquai che quellas auas ecologicas èn er da muntada per la regeneraziun da las auas grondas che suondan.

Bleras pitschnas forzas electricas n'èn betg pertutgadas

Las disposiziuns cumbattidas dal comité da referendum valan be per forzas d'aua che prendan davent memia bler aua d'in aual. Na pertutgadas èn pitschnas ovras electricas ch'èn situadas en il letg da l'aua e che vegnan percurridas da l'aua, plinavant talas ch'èn situadas vi da chanals averts u che mainan davent aua d'in grond flum e pregiuditgeschan quel be pauc. Las temas da bliers possessurs da pitschnas ovras electricas n'èn per quests motivs betg giustifitgadas.

Per tut quests motivs recumondan cussegl federal e parlament d'approvar la lescha revedida davart la protecziun da las auas. Quella munta ina buna alternativa vers l'iniziativa dal pievel che va memia lunsch (pag. 20-24).

Iniziativa dal pievel «per il salvament da nossas auas».

Arguments dal comité d'iniziativa

Ils iniziants motiveschan l'iniziativa dal pievel sco suonda:

«Stop a la destrucziun da nossas auas!

En noss pajais èn 9 da 10 currents d'aua pregiuditgads: mess sut terra, chanalissads, svanids en bischens u setgentads. Pertutgadas en las auas en las Alps, ils gronds flums sco er noss dutgs tras vitgs e pradas. Il spazi da surviver per utschels, peschs, animals e plantas da l'aua s'è reduci sin in pover rest. Bleras spezias èn gia extirpadas u periclitadas acutamain. Ed il medem mument va a perder per l'uman in custaivel spazi da recuvraziun.

L'iniziativa vul salvar quai ch'è anc da salvar. Ils davos 10 pertschient da la natira intacta stuain nus mantegnair per noss uffants.

Explotaziun da l'aua gea – ma na fin al davos dagut!

La forza d'aua è senza dubi ina energia indigena e regenerabla – ma na regenerabla è ina natira ed ina cuntrada destruida. Las societads per ovras electricas utilischan gia oz passa 90% da las forzas d'aua economicamain explotablas – ina gia ston ins pudair chalar. Cun la destrucziun da las davosas auas currentas na schliain nus betg noss problems d'energia.

Il program d'acziun «Energia 2000» sa lascha realisar er sche l'economia electrica snega quai; preschentamain vegnan gea erigidas da nov u engrondidas almain 18 ovras idraulicas. La producziun da current electric vegn a sa reducir fin l'onn 2070 malgrà pli grondas quantitads d'aua restanta totalmain be per circa 5%. Cun ina modernisaziun raschunaivla dals implants per part antiquads, cun modestas investiziuns per spargnar energia e cun autras energias regenerablas pon eventualas perditas vegnir gulivadas. A medem temp pon plazzas da lavur en las regiuns vegnir mantegnidas u creadas.

2 x GEA al salvament da nossas auas!

Ils iniziants sustegnan la lescha davart la protecziun da las auas, che vegn sutta-messa il medem mument a la votaziun, per ils suandants motivs:

- *La lescha porta progress allegraivels en il cumbat cunter la contaminaziun da las auas.*
- *Vischnancas e chantuns da flavias finanzas obtegnan contribuziuns da gulivaziun, sch'els desistan en l'interess da l'entira Svizra d'explotar las auas en cuntradas da muntada naziunala.*

Il salvament da las auas vegn be garantì cun acceptar il medem mument tant l'iniziativa sco la lescha!»

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal refusa l'iniziativa. Ils giavischs convegnents e giustifitgads da la protecziun da la natira e da la pestga vegnan ademplitds cun la lescha revedida. L'iniziativa na tegna struschamain quint dals impurtants interess publics per il provediment da current electric che resguarda l'ambient. La realisaziun da l'iniziativa chaschunass custs sproporziunads. Il cussegl federal refusa l'iniziativa spezialmain per ils motivs suandants:

La nova lesch basta cumplainamain

La nova lescha davart la protecziun da las auas ademplescha tuttas pretenziuns essenzialas da l'iniziativa: Ella protegia las auas che curran libramain cun prescripziuns rigurusas, resguarda il basegn da protecziun da tuttas auas e dat nova vita a dutgs setgentads surtut en cuntradas e spazis da viver protegids.

L'iniziativa è memia unilateral

Ella restrenscha rigurusamain l'utilisaziun da l'aua. Tar auas da muntogna aut sur mar è quella praticamain sclausa. Ma las grondas ovras d'aua en las Alps èn gist dependentas da questas auas, per ch'ìls lais da fermada possian vegnir emplenids per pudair producir l'enviern la forza electrica. Er la lescha pretenda mesiras rigurusas per proteger las auas. Elle resguarda dentant ils basegns giustifitgads per ina utilisaziun raschunaivla da las auas e per il provediment necessari cun forza electrica.

Gronds custs consecutivs

Tenor l'iniziativa dastgassan las ovras idraulicas utilizar bler pli pauca aua che fin uss. Ils dretgs d'utilisaziun existents stuessan vegnir adattads immediat a las novas prescripziuns. Expropriaziuns materialas, q.v.d. intervenziuns en dretgs da giudiment fissan necessarias. La confederaziun stuess pajar indemnisaziuns da **pliras milliardas francs**. Per quest intent fissi da crear in fond che stuess vegnir finanzia cun in augment dal pretsch per il current electric. Il cussegl federal considerescha quest proceder per na convegnent. La nova lescha perconter permetta d'augmentar l'aua restanta en las

auas senza indemnisaziuns e senza expropriaziuns, essend che las novas disposiziuns vegnan mintgamaì fixadas tar la renovaziun da la concessiun da las ovras idraulicas. Per ils proxims 20 onns vegn quai ad esser il cas tar passa 50 ovras pli grondas e numerusas ovras pli pitschnas

Grondas perditas tar la produenziun da forza electrica

Las ovras idraulicas furneschan oz pli che la mesadad da l'energia electrica producida en Svizra. L'iniziativa vegniss a reducir questa part entaifer curt temp, perquai che flums ed auas stuessan manar considerablamain dapli aua. Indicaziuns quantitativas èn però difficilas da far e dispitaivlas. Ils iniziants quintan che lur pretensiuns chaschunian ina perdita da forza electrica tras ovras idraulicas da total be 5 pertschient: L'iniziativa chaschunia ina reduenziun da la produenziun da 15 pertschient, las ovras possian dentant augmentar lur produenziun per 10 pertschient cun modernisar ed amplifitgar lur implants. La federaziun svizra per l'economia d'aua da sia vart quinta cun ina reduenziun da la produenziun da 25 pertschient. Per il cussegl federal èsi cler che l'acceptaziun da l'iniziativa reducescha considerablamain l'amplificaziun e l'adattaziun da las ovras idraulicas; quai stat en cuntradicziun cun ses program «Energia 2000» e metta en dumonda las finamiras fixadas per l'utilisaziun da las forzas d'aua.

Sanaziuns d'auas che custassan milliardas

L'iniziativa pretenda adattaziuns ecologicas da tuts rempars e distanzas d'auas e da flums, da meglieraziuns e da rempars da protecziun cunter auas grondas, ch'èn vegnids construids ils davos 100 onns cun gronds stentas. L'adempliment da questas pretensiuns custass en curt temp imports da milliardas. La lescha pretenda per quest motiv pir lur ina sanaziun ecologica da rempars existents, sch'ina modificaziun u ina nova construcziun è necessaria. Dal rest pretenda la nova lescha davart construcziuns cunter las auas dal 1991 expressivamain erecziuns che prendan resguard da la natira.

Avugadaziun dals chantuns

Tenor l'iniziativa duai sulettamain la confederaziun fixar tge ch'è «aia cur-renta suffizienta». Ils chantuns na pudessan pia betg pli cundecider concer-nent l'utilisaziun da las auas. Percunter propona la lescha in sistem da dus stgalims: La confederaziun fixescha la quantidad minimala d'aia che sto curren en l'aual. Ils chantuns fixeschan tenor ils criteris determinads en la lescha, quant lunsch ch'els vulan augmentar questa quantidad minimala.

Per tut quests motifs recumondan cussegl federal e parlament da refusar l'iniziativa dal pievel «per il salvament da nossas auas».

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per il salvament da nossas auas»

dals 6 d'october 1989

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 9 d'october 1984 «per il salvament da nossas auas vegn sutta-messa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa sa cloma:

La constituiziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 24^{novies} (nov)

¹ Auas naturalas e trajects d'aua ch'han per la gronda part mantegni lur furma oriunda èn da proteger cumpressivamain inclusiv ils intschess da lur rivas.

² Intervenziuns en trajects d'aua natirals, ils quals han mantegni lur aspects oriunds da la cuntrada e lur funcziuns ecologicas malgrà las grevezas existentas, èn da limitar localmain. Na tolerablas èn intervenziuns per intents d'exploitaziun che midan directamain u pervi d'effects consecutivs il caracter ecologic e rural dals trajects d'aua natirals u pli gronds, ch'èn gia engrevgiads fermamain.

³ Auas e trajects d'aua èn da sanar inclusiv ils intschess da lur rivas cun resguardar lur affluents e prefluentes, uschenavant ch'il restabiliment d'in stadi natural è giustifitgà. Igl è da garantir la libra circulaziun dals peschs sco er la multiplicaziun natirala dals animals.

⁴ Intervenziuns en las auas ed en ils intschess da lur rivas èn d'exequir a moda schanegiata ed èn da restrenscher sin l'absolut necessari.

⁵ Intervenziuns concernent la polizia da las auas èn be admissiblas, sche la protecciun da la vita e da la sanadad da l'uman u da considerablas valurs realas pretendan quai.

⁶ En cas da fermadas d'aua, novas ed existentas, ed en cas che aua vegn manada davent èsi da garantir in current d'aua sufficient per lung da l'entir traject. Per sufficient vala il current d'aua, sche las communitads da vita dals animals e da las plantas al lieu sa pon mantegnair, sche cuntradas dignas da protecciun u elements prezius da la cuntrada sco er auas sutterranas na vegnan betg pregiudigadas considerablmain concernent lur quantitat e qualitat, sch'igl è garanti ina deconcentraziun sufficienta da las auas persas tras las auas currentas e sche la fritgaviladad dal terren resta mantegnida.

⁷ La restricziun da dretgs bain acquistads vegn indemnizada tenor las disposiziuns da l'artitgel 22ter. Per la compensaziun da restricziuns da proprietad cun il dretg d'indemnisaziun stabilescha la confederaziun in fond che vegn spisgiantà dals possessurs dad ovras idraulicas.

⁸ Las organisaziuns da la protecciun da la natira, da la patria e da l'ambient sco er da la pestga obtengan il status da partida.

⁹ Protestas e recurs che sa drizzan cunter intervenziuns en las auas cun intents exploitants han in effect suspensiv.

Disposiziuns transitorias

¹ Projects per ils quals èn avant maun concessiuns u permissiuns legalas, valan sco novas intervenziuns, uschenavant ch'i n'è betg anc vegnì cumenzà cun lavurs da construcziun essenzialas il mument che l'artitgel 24^{novies} è vegnì acceptà.

² Fin ch'èn avant maun las disposiziuns legalas relascha il cussegl federal las prescripziuns executivas necessarias ed el reglescha spezialmain la procedura da permissiun e da sanaziun. Sche questas prescripziuns n'èn betg anc avant maun dus onns sunter l'acceptaziun da l'artitgel 24^{novies}, dastgan vegnir lubidas be anc intervenziuns concernent la polizia da las auas.

³ L'artitgel 24^{novies} e las disposiziuns precedentas van en vigor cun lur acceptaziun tras il pievel ed ils chantuns.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

Lescha federala davart la protecziun da las auas

dals 24 da schaner 1991

1. Titel: Disposiziuns generalas

Art. 1 Intent

Questa lescha ha l'intent da proteger las auas d'influenzas nuschaivlas. Ella serva spezialmain:

- a. a la sanadad d'umans, animals e plantas;
- b. per garantir l'utilisaziun spargnusa da l'aua da baiver e da diever;
- c. al mantegniment da spazis da viver natirals per la fauna e flora indigena;
- d. al mantegniment d'auas per ils peschs;
- e. al mantegniment da las auas sco elements da la cuntrada;
- f. al diever da sauar per l'agricultura;
- g. al diever per intents da recreaziun;
- h. per garantir la funcziun natirala da la circulaziun da l'aua.

Art. 2 Champ d'applicaziun

Questa lescha vala per tuttas auas sur e sut terra.

Art. 3 Duair d'avair quità

Mintgin è obligà d'avair tenor las circumstanzas tut il quità pussaivel per impedir influenzas nuschaivlas sin las auas.

Art. 4 Definiziuns

En questa lescha muntan:

- a. *Auas sur terra:* Aua e letg da l'aua cun sola e rieven sco er la popula-ziun d'animals e plantas.
- b. *Auas sut terra:* Aua sutterrana (incl. aua da funtauna), manaders d'aua sutterrana, fermaders d'aua sutterrana e rasada da cuvria.
- c. *Influenza nuschaivla:* Contaminaziuns ed autras intervenziuns che pregiudigeschan la furma u la funcziun d'in'aua.
- d. *Contaminaziun:* Midada fisica, chemica u biologica posteriura da l'aua.
- e. *Auas persas:* L'aua midada tras il diever en chasa, industria, mas-tergn, agricultura u en outra maniera, plinavant l'aua che curra cuntinuadamain en la chanelisaziun sco er

- l'aua da plievgia e naiv che curra d'areals surbajegiads u cuvrids.
- f. *Auas persas contaminadas:* Auas persas che pon contaminar in'aua en la quala ellas curran.
- g. *Ladim da bains purils:* Puschina, grascha, sucs da silos da la tratga da muvel.
- h. *Quantitad da deflussiun Q347:* La quantitad da deflussiun, tenor la media da diesch onns, che vegn cuntanschida u surpassada en media durant 347 dis da l'onn e che na vegn betg influenzada essenzialmain tras aua fermada, manada davent u natiers.
- i. *Deflussiun permanenta:* Quantitad da deflussiun Q347, ch'è pli gronda che nulla.
- k. *Quantitad d'aua restanta:* Quantitad da deflussiun d'in'aua currenta che resta suenter avair premdi aua or da quella ina u pliras giadas.
- l. *Quantitad da la dotaziun d'aua:* Quantitad d'aua che vegn laschada curren en in aual suenter avair premdi ora aua, per garantir ina quantitad determinada d'aua restanta.

Art. 5 Excepciuns per la defensiun generala e situaziuns urgentas

Uschenavant che la defensiun generala u situaziuns urgentas pretendan quai, po il cussegl federal prevair excepciuns da questa lescha tras relaschar in'ordinaziun correspondentia.

2. Titel: Prevegnir e dismetter influenzas nuschaivlas

1. Chapitel: Mantegnair la qualitad da las auas

1. Part: Introdur, deponer e laschar sfundrar substanzas en auas

Art. 6 Princip

¹ Igl è scumandà d'introdur u da laschar sfundrar en auas directamain u indirectamain substanzas che pon contaminar l'aua.

² Igl è medemamain scumandà da deponer talas substanzas dasper las auas, uschenavant ch'i nescha qua tras in privel concret da contaminar l'aua.

Art. 7 Dismessa d'auas persas

¹ Auas persas malnettas ston vegnir tractadas. Ins las dastga introdur en in'aua u laschar sfundrar be cun il consentiment da l'autorità chantunala.

² Auas persas na malnettas èn da laschar sfundrar tenor las ordinaziuns da l'autorità chantunala. Sche las relaziuns localas na permettan quai, pon ellas vegnir manadas en in'aua sur terra cun la permissiun da l'autorità chantunala. Tenor pussaivladà èsi da prender mesiras da retenziun, per che l'aua possia currer davent regularmain er en cas da gronda quantità d'aua.

Art. 8 Aua sfundrada ord deponidas da ruments

¹ Ils chantuns procuran che contaminaziuns da las auas tras introducziuns u sfundradas ord deponidas ord funcziun u anc en funcziun vegnian dismissas spe-ditivamain.

² Els mainan in cataster da las deponidas da rument ord funcziun che duai tant sco pussaivel dar scleriment davart la spezia dals ruments deponids.

Art. 9 Prescripziuns dal cussegl federal davart introducir e laschar sfundrar substanzas

¹ Il cussegl federal fixescha las pretensiuns per la qualità da l'aua da las auas sur e sut terra.

² El relascha prescripziuns davart:

- a. l'introducziun d'auas persas en las auas;
- b. laschar sfundrar auas persas;
- c. substanzas che pon tenor lur spezia da diever arrivar en l'aua e che contami-neschan las auas sin fundament da lur qualitàs u da las quantitàs duvra-das u che pon esser nuschaivlas per il manaschi da las sereneras.

2. Part: Tractament da las auas persas ed utilisaziun dal ladim da bains purils

Art. 10 Chanalisaziuns publicas e sereneras centralas

¹ Ils chantuns procuran per l'erecziun da chanalisaziuns publicas e stabiliments centrals per nettegiar las auas persas malnettas:

- a. or da las zonas da construcziun;
- b. ord gruppas d'edifizis existents ordaifer las zonas da construcziun, per las qualas las proceduras spezialas da la dismissa da las auas persas na garan-teschan betg ina protecziun suffizienta da las auas u che n'èn betg econo-micas.

² En territoris allontanads u abitads be paucamain èn las auas persas malnettas da tractar tras auters sistems che tras sereneras centralas, sche la protecziun da las auas sur e sut terra èn garantidas qua tras.

³ Sch'ina chanalisaziun privata po er servir ad intents publics, è ella da tractar egualmain sco la chanalisaziun publica.

⁴ Ils chantuns procuran per ina planisaziun generala da las chanalisaziuns.

Art. 11 Obligaziun da colliar e d'acceptar

¹ En la vischinanza da chanelisaziuns publicas ston las auas persas malnettas vegnir manadas en la chanelisaziun.

² La vischinanza da chanelisaziuns publicas cumpiglia:

- a. zonas da construcziun;
- b. ulteriurs territoris, uschepert che chanelisaziuns èn construidas per els (art. 10 al. 1 lit. b);
- c. ulteriurs territoris, en ils quals ina colliaziun a la chanelisaziun è convenenta ed imputabla.

³ Il possessur da la chanelisaziun è obligà d'acceptar las auas persas e da manar quellas en la serenera centrala.

Art. 12 Cas spezials en la vischinanza da chanelisaziuns publicas

¹ Tgi che vul manar en la chanelisaziun auas persas che na correspundan betg a las prescripziuns per quest intent, sto tractar questas auas precedentamain. Ils chantuns reglan il tractament precedent.

² L'autorità chantunala decida davart la dismessa convenenta da las auas persas, che n'èn betg adattadas per il tractament en ina serenera centrala.

³ Auas persas na contaminadas che curran permanentamain, na dastgan betg vegnir manadas ni directamain ni indirectamain en ina serenera centrala. L'autorità chantunala po permetter excepziuns.

⁴ En in manaschi agricul cun in considerabel muvel e dumber da portgs dastgan las auas persas da chasadas vegnir utilisadas per l'agricultura ensemen cun la puschina (art. 14), sche:

- a. ils edifizis d'abitar e d'economia cun il regress giaschan en la zona d'agricultura u sche la vischnanca prenda mesiras, spezialmain sch'ella fixescha zonas da planisaziun per metter ils edifizis cun lur regress en la zona d'agricultura;
- b. la capacità da deposit è er suffizienta per las auas persas da chasadas e l'utilisaziun è garantida sin agen u sin terren affittà.

⁵ Sch'edifizis d'abitar e d'economia cun lur regress tenor alinea 4 na vegnan betg attribuids a la zona d'agricultura entaifer tschintg onns dapi il decret da las mesiras, ston las auas persas da chasadas vegnir manadas en la chanelisaziun.

Art. 13 Proceduras spezialas per la dismessa d'auas persas

¹ Ordaifer la vischnanza da chanelisaziuns publicas èn las auas persas da dismetter tenor il stadi da la tecnica.

² Ils chantuns procuran che las pretensiuns concernent la qualità da l'aua da las auas vegnian ademplidas.

Art. 14 Manaschis che tegnan animals da niz

¹ Mintga manaschi che tegna animals da niz ha da sa stentar per ina bilantscha da ladim equilibrada.

² Il ladim da bains purils sto vegnir utilisà en l'agricultura u en l'orticultura tenor il stadi da la tecnica agricola ed en ina moda che prenda resguard da l'ambient.

³ Il manaschi sto disponer d'indrizz da deposit d'ina capacitat d'almain per trais mais. L'autorità chantunala po dentant ordinar ina capacitat da deposit pli gronda per manaschis en las muntognas u da lieus cun relaziuns climaticas na favuraivlas u cun cundiziuns particularas concernent la producziun vegetala. Ella po permetter pli pitschnas capacitads da deposit per stallas che vegnan occupadas be curt temp cun animals.

⁴ Il manaschi sto disponer d'ina uschè gronda surfatscha utilisabla, saja quai in'atgna, affittada u segirada tras contract, ch'i tutga per 1 ha sin il pli trais envernantas che produceschan ladim. Sche la surfatscha da giudida garantida tras contract sa chatta entirain u parzialmain ordaifer l'areal local normal da cultivaziun, dastgan vegnir tegnids be tants animals da niz, ch'almain la mesadad dal ladim produci en il manaschi po vegnir utilisada sin l'agen terren u sin la surfatscha affittada; la quantitat da ladim per 1 ha na dastga betg surpassar la producziun da ladim da sin il pli trais envernantas.

⁵ Contracts per surpigliar ladim ston esser fatgs en scrit e vegnir approvads da l'autorità chantunala.

⁶ L'autorità chantunala reducescha las envernantas che produceschan ladim admissiblas per hectara, sche la capacitat d'engrevgiar il terren, l'autozza sur mar e las relaziuns topograficas pretendan quai.

⁷ Il cussegl federal po prevair excepziuns da las pretensiuns per la surfatscha da giudida per:

- a. tegnair giaglinom e chavals sco er per manaschis pli pitschens e mesauns existents che tegnan auters animals da niz;
- b. ils manaschis ch'adempleschan incumbensas en l'interess public (utilisaziun da ruments, perscrutaziun e.u.v.).

⁸ In'envernanta che producescha ladim corresponda a la media da la producziun annuala da ladim e puschina d'ina vatga che paisa 600 kg.

Art. 15 Controlla dals stabiliments ed indrizz

¹ Ils possessurs da sereneras, da deposits ed indrizz tecnics per il tractament da ladim da bains purils sco er da silos per pavel criv procuran che quests indrizz vegnan manads e mantegnids en urden. Il funcziunament da las sereneras e dals stabiliments per l'elavuraziun dal ladim sto vegnir controllà regularmain.

² L'autorità chantunala procura ch'ils stabiliments vegnian controllads periodicain.

Art. 16 Prescripziuns dal cussegl federal davart il tractar las auas persas e la controlla dals stabiliments

Il cussegl federal fixescha las pretensiuns per:

- a. l'introducziun en las chanelisaziuns;
- b. deviazziuns spezialas or da process da producziun;
- c. la natira, l'utilisaziun e la dismessa da las restanzas da sereneras;
- d. la controlla da stabiliments ed indrizs;
- e. l'utilisaziun d'auas persas or da l'elavuraziun da ladim da bains purils.

3. Part: Premissas concernent la tecnica per dismetter auas persas per obtegnair permissiuns da construcziun

Art. 17 Princip

Permissiuns per construcziuns novas e midadas vid edifizis dastgan be vegnir concedidas, sche:

- a. igl è garanti en la vischinanza da chanelisaziuns publicas che las auas persas malnettas vegnian manadas en quellas (art. 11 al. 1) u utilisadas en l'agricultura (art. 12 al. 4);
- b. la dismessa cunvegnetta da las auas persas malnettas d'ordaifer la vischinanza da chanelisaziuns publicas è garantida tras proceduras spezialas (art. 13 al. 1); l'uffizi chantunal per la protecziun da las auas sto vegnir consultà;
- c. igl è garanti che auas persas, na adattadas per l'elavuraziun en ina serenera centrala, vegnian dismessas a moda cunvegnetta (art. 12 al. 2).

Art. 18 Excepziuns

¹ Per pitschens edifizis e stabiliments che sa chattan en la vischinanza da chanelisaziuns publicas, ma che pon per motivs stringents betg anc vegnir colliads cun la chanelisaziun, dastgi vegnir dà la permissiun da construcziun, sche la colliaziun è pussaivla a curt termin e las auas persas vegnan dismessas per l'interval en in'otra moda cuntentaivla. Avant che l'autorità dettia la permissiun, consulta ella l'uffizi chantunal per la protecziun da las auas.

² Il cussegl federal po circumscriber las premissas pli detagliadamain.

4. Part: Mesiras da protecziun tras la planisaziun

Art. 19 Sector da protecziun da las auas

¹ Ils chantuns dividan lur territori en secturs da protecziun da las auas tenor la periclitaziun da las auas sur e sut terra. Il cussegl federal relascha las prescripziuns necessarias.

² En ils secturs particularmain periclitads dastgan erecziuns e midadas d'edifizis e stabiliments sco er stgavaments, moviments da terren e sumegliantas lavurs be vegnir fatgas sin fundament d'ina permissiun chantunala.

Art. 20 Zonas da protecziun da las auas sutterranas

¹ Ils chantuns determineschon zonas da protecziun per las tschiffadas d'aua sutterrana e per ils implants d'alimentaziun d'aua che giaschan en l'interess public; els fixeschan las restricziuns necessarias dal dretg da proprietad.

² Ils possessurs da tschiffadas d'aua sutterrana ston:

- a. far las retschertgas necessarias per cunfinar las zonas da protecziun;
- b. acquistar ils dretgs reals necessaris;
- c. surpigliar eventualas indemnizaziuns per las restricziuns dal dretg da proprietad.

Art. 21 Areal da protecziun da las auas sutterranas

¹ Ils chantuns determineschon areals ch'èn per l'avegnir da muntada per la giudida e l'alimentaziun da las auas sutterranas. En quests areals na dastgan betg vegnir erigids edifizis e stabiliments u exequidas lavurs che pon pregiuditgar en l'avegnir ils implants da giudida e d'alimentaziun.

² Ils chantuns pon adossar las indemnizaziuns per las restricziuns dal dretg da proprietad sin ils possessurs posteriurs da las tschiffadas d'aua sutterrana e dals implants d'alimentaziun.

5. Part: Pretensiuns pertutgant liquids privlus per las auas

Art. 22 Pretensiuns generalas

¹ Ils possessurs d'implants che cuntegnan liquids privlus per las auas, spezialmain tals per il deposit, il transport e la trastgargiada, installeschan ils indrizs da construcziun e las apparaturas necessarias per proteger las auas. Els controlleschan quels regularmain e procuran per in manaschi irreproschabel e per il mantegniment dals implants.

² Per eriger, modifitgar ed engrondir in tal implant dovri ina permissiun da l'autorità chantunala.

³ Ils possessurs d'in tal implant u las persunas incumbensadas cun il manaschi u il mantegniment da l'implant annunzian ina perdita da liquid immediatamain a la polizia per la protecziun da las auas. Ellas prendan da sez enor tuttas mesiras pussaivlas e cunvegnentas per prevegnir ad ina contaminaziun smanatschanta per las auas.

⁴ Ils chantuns procuran per:

- a. ils stabiliments necessaris per rimnar ils liquids privlus per las auas;
- b. in'utilisaziun u dimessa da quests liquids senza far donn a las auas.

Art. 23 Lavurs da revisiun

¹ Revisiuns d'implants che cuntengnan liquids privlus per las auas dastgan vegnir exequidas be tras interpresas ch'han ina permissiun correspondentia da l'autorità chantunala.

² La permissiun vegn dada, sche l'interpresa dispona da persunal qualifitgà e da l'equipament necessari. Ella vala per l'entira Svizra.

Art. 24 Accumulaziuns en cavernas

Liquids privlus per las auas na dastgan betg vegnir deponids en cavernas sutterranas, sch'els vegnan qua en contact cun l'aua sutterrana.

Art. 25 Materias che pon daventar liquids privlus per las auas

Ils artitgels 22 e 24 valan conform lur senn per materias che pon daventar liquids privlus per las auas cun las maschadar cun liquids.

Art. 26 Prescripziuns dal cussegl federal davart ir enturn cun liquids privlus per las auas

¹ Il cussegl federal relascha prescripziuns davart il piazzament, il material da construcziun, igl equipament tecnic e la revisiun d'implants che cuntengnan liquids privlus per las auas.

² E po prevair excepziuns da l'obligaziun da dumandar ina permissiun tenor l'artitgel 22 alinea 2 per implants pitschens.

6. Part: Cultivaziun dal terren e mesiras en favur da las auas

Art. 27 Cultivaziun dal terren

¹ Il terren è da cultivar tenor il stadi da la tecnica uschia che las auas na vegnan betg pregiuditgadas, spezialmain na tras lavar e purtar davent ladims e meds per tractar las plantas.

² Il cussegl federal po relaschar las prescripziuns necessarias.

Art. 28 Mesiras en favur da las auas

Sche las mesiras per in'aua tenor ils artitgels 7-27 na bastan betg per garantir la qualità da l'aua (art. 9 al. 1), procura il chantun che mesiras supplementaras vegnian prendidas en favur da quest'aua.

2. Chapitel: Mantegniment da quantitats adequattas d'aua restanta

Art. 29 Permissiun

Ina permissiun dovra tgi che ultra dal diever ordinari:

- prenda aua ord in'aua currenta cun ina deflussiun permanenta;
- prenda aua ord lais u auas sutterranas ch'influenzeschan essenzialmain la quantidad d'in'aua currenta cun deflussiun permanenta.

Art. 30 Premissas per la permissiun

Il prender davent aua po vegnir permess, sche:

- las pretensiuns dals artitgels 31-35 èn ademplidas;
- i vegn prendi ord in'aua currenta ensemen cun autras prelevaziuns sin il pli 20 pertschient da la quantidad da deflussiun Q347 e na dapli che 1000 l/s; u
- sch'i vegn prendi or d'ina funtauna per il provediment d'aua da baiver en la media annualmain sin il pli 80 l/s e da l'aua sutterrana sin il pli 100 l/s.

Art. 31 Quantidad minimala d'aua restanta

¹ En cas ch'i vegn prendi aua ord in'aua currenta cun deflussiun permanenta sto la deflussiun minimala muntar a:

fin 60 l/s quantidad da deflussiun Q347	50 l/s
e per mintga 10 l/s dapli deflussiun	8 l/s dapli,
per 160 l/s deflussiun Q347	130 l/s
e per mintga 10 l/s dapli deflussiun	4,4 l/s dapli,
per 500 l/s deflussiun Q347	280 l/s
e per mintga 100 l/s dapli deflussiun	31 l/s dapli,
per 2500 l/s deflussiun Q347	900 l/s
e per mintga 100 l/s dapli deflussiun	21,3 l/s dapli,
per 10 000 l/s deflussiun Q347	2 500 l/s
e per mintga 1000 l/s dapli deflussiun	150 l/s dapli,
davent da 60 000 l/s deflussiun Q347	10 000 l/s.

² La quantidad d'aua restanta calculada tenor alinea 1 sto vegnir augmentada, sche las suandatas cundiziuns n'èn betg ademplidas e na pon betg vegnir ademplidas tras autras mesiras:

- La qualitat prescritta da las auas superfizialas sto vegnir mantegnida malgrà la prelevaziun d'aua e las immissiuns existentas tras d'auas persas.
- Las auas sutterranas ston vegnir alimentadas vinavant uschia che la prelevaziun d'aua da baiver en la mesira necessaria è pussaivla e la bilantscha d'aua dal terren giudi da l'agricultura na vegn betg pregiuditgada essenzialmain.
- Spazis da viver e biotops che dependan directamain u indirectamain da la spezia e quantidad da l'aua ston vegnir mantegnids u remplazzads tenor pussaivladad dad auters da la medema valita, nun che quai vegnia impedi per motivs stringents.

- d. La profunditad da l'aua necessaria per la circulaziun libra dals peschs sto vegnir garantida.
- e. Tar currents d'aua fin a 40 l/s deflussiun Q347 sin in' autezza sur mar da sut 800 m, che servan sco auas da fraja u da tratga da peschs, ston questas funcziuns esser garantidas er vinavant.

Art. 32 Excepziuns

¹ Ils chantuns pon fixar pli pitschnas quantitads minimalas d'aua restanta en ils suandants cas:

- a. sin in trajet da 1000 m sut ina prendida d'aua ord in'aua che giascha pli che 1700 m.s.m. e che ha ina deflussiun Q347 pli pitschna che 50 l/s;
- b. tar prendidas d'aua ord auas senza peschs fin ad ina quantidad d'aua restanta da 35 pertschient da la deflussiun Q347;
- c. en il rom d'ina planisaziun da protecziun e giudida per in territori cunfinà e topograficamain coerent, uschenavant che ha lieu en il medem territori ina gulivaziun correspudenta, sco ina desistida da prender ulteriura aua; la planisaziun da protecziun e da giudida sto vegnir approvada dal cussegl federal;
- d. en situaziuns urgentas per prendidas d'aua temporaras, spezialmain per provediments d'aua da baiver, per stizzar fieu u per intents da sauar en l'agricultura.

Art. 33 Augment da la quantidad minimala d'aua restanta

¹ L'autorità augmenta la quantidad minimala d'aua restanta en la mesira sco quella resulta da las ponderaziuns dals interess per u cunter la prendida d'aua previsa.

² Interess per la prendida d'aua èn spezialmain:

- a. interess publics als qals duai servir la prelevaziun da l'aua;
- b. ils interess economics dals territoris dals quals l'aua deriva;
- c. ils interess economics da quel che vul prender aua;
- d. il provediment d'energia, sche la prendida d'aua duai servir a quel.

³ Interess cunter la prendida d'aua èn spezialmain:

- a. la muntada da las auas sco element da la cuntrada;
- b. la muntada da las auas sco spazi da viver per la fauna e flora dependenta da las auas, inclus lur ritgezza da spezias, surtut er dals peschs, la rendita da la pestga e la multiplicaziun natirala dals peschs;
- c. il mantegniment d'ina deflussiun d'aua che basta per ademplir a lunga vista las pretensiuns concernent la qualitad da l'aua;
- d. il mantegniment d'ina bilantscha equilibrada da l'aua sutterrana che garantescha in'exploitaziun futura sco aua da baiver, ina giudida dal terren tenor isanza locala ed ina vegetaziun correspudenta al lieu;
- e. mantegnair l'aua per intents da sauar en l'agricultura.

⁴ Tgi che vul prender aua ord in curs d'aua, suttametta a l'autorità in rapport concernent:

- a. las consequenzas da prender diversas quantitads d'aua sin ils interess en favur da quels che prendan l'aua, surtut sin la producciun d'energia electrica ed ils custs da quella;
- b. ils pregiudizis probabels vers ils interess cunter ina prelevaziun d'aua e concernent las mesiras pussaivlas per impedir tals.

Art. 34 Prender aua ord lais ed ord auas sutterranas

Sch'i vegn prendi aua ord in lai u ord auas sutterranas ed in'aua currenta vegn qua tras influenzada essenzialmain, è quest'aua currenta da proteger conform ils artitgels 31-33.

Art. 35 Decisiun da l'autorità

¹ L'autorità fixescha en il cas singul la quantitad da la dotaziun d'aua e las autras mesiras ch'èn necessarias per proteger las auas sut il lieu da la prendida da l'aua.

² Ella po fixar quantitads da la dotaziun d'aua temporamain differentas. La quantitad d'aua tenor ils artitgels 31 e 34 na dastga betg vegnir sutpassada.

³ L'autorità taidla avant sia decisiun ils uffizis interessads; sch'i sa tracta d'ina prelevaziun d'aua per implants d'ovras idraulicas cun ina prestaziun brutta sur 300 kW, ha ella er da consultar la confederaziun.

Art. 36 Controlla da la quantitad da la dotaziun d'aua

¹ Tgi che prenda aua ord in'aua sto cumprovar à l'autorità cun mesiraziun ch'el observia la quantitad da la dotaziun d'aua. Sche questa lavur da mesiraziun n'è betg imputabla, po el prestar il mussament cun calcular la bilantscha d'aua.

² Po el cumprovar che la quantitad d'aua currenta è temporarmain pli pitschna che la quantitad da la dotaziun d'aua fixada, sto el be restituir ina quantitad da dotaziun d'aua, sco quai ch'i curra durant questa perioda.

3. Chapitel: Prevegnir ad autras influenzas nuschaivlas per las auas

Art. 37• Distanzas e correcziuns d'auas currentas

¹ Auas currentas dastgan vegnir munidas cun distanzas e correcziuns, sche:

- a. la protecziun d'umans u considerablas valurs realas pretendan quai (art. 5 al. 1 bis da la lescha federala dals 22 da zercladur 1877 davart la polizia da las auas);
- b. quai è necessari per far navigabel curs d'aua u per utilizar las forzas d'aua en l'interess public;
- c. il stadi d'in curs d'aua gia muni cun distanzas u gia curregì po vegnir meglierà en il senn da questa lescha.

- ² Il curs natiral da l'aua sto vegnir mantegnì tant sco pussaivel u vegnir restabili. Auas e rivas ston vegnir furmadas uschia, che:
- ellas pon servir sco spazi da viver ad ina fauna e flora multifara;
  - ils effects vicendaivels tranter auas sur e sut terra restan mantegnids per la gronda part;
  - che la vegetaziun a las rivas po sa sviluppar conform al lieu.
- ³ En zonas surbajegiadas po l'autoritàd permetter excepziuns da l'alinea 2.
- ⁴ Per la creaziun d'auas currentas artificzialas vala l'alinea 2 confirm ses senn.

Art. 38 Cuvrir u metter sut terra auas currentas

- ¹ Auas currentas na dastgan betg vegnir cuvridas u messas sut terra.
- ² L'autoritàd po permetter excepziuns per:
- chanals d'auas grondas e chanals da sauar;
  - per surpassadis per il traffic;
  - per surpassadis da vias champestras per l'agricultura e la selvicultura;
  - pitschens foss da dreanaschas che na mainan betg aua permanentain;
  - per remplazzar galarias e cuvridas existentas, uschenavant ch'ina aua currenta averta n'è betg pussaivla u è da grond dischavantg per la giuidada agricula.

Art. 39 Deponer materias solidas en lais

- ¹ Igl è scumandà da deponer materias solidas en lais, er sch'ellas na pon betg contaminar l'aua.
- ² L'autoritàd chantunala po permetter mantunadas ed emplenidas:
- per edifizis liads al lieu en zonas surbajegiadas, sche surtut ils interess publics pretendan ina emplenida e finamiras intenziunadas na pon betg vegnir realisadas autramain;
  - sch'ellas permettann da megliegar intschess da rivas cun auas stablas.
- ³ Las mantunadas ed emplenidas èn da furmar uschè natiralmain sco pussaivel e la vegetaziun destruida a la riva è puspè da remplazzar.

Art. 40 Purificaziun e svidada da lais da fermada

- ¹ Il possessur d'in implant da fermada procura tenor pussaivladad che la fauna e flora en il curs da l'aua na vegnia betg donnegiada a chaschun da purificaziuns e svidadas da lais da fermada u en cas d'examinaziun dals indrizz per laschar passar l'aua u per distgargiar d'auas grondas.
- ² El dastga interprender purificaziuns e svidadas be cun il consentiment da l'autoritàd chantunala. L'autoritàd che dat la permissiun consultescha ils uffizis interessads. Sche purificaziuns e svidadas periodicas èn necessarias per mantegnair la segirezza d'in manaschi, fixescha l'autoritàd be il mument e la moda da l'execuziun.

³ Sch'il possessur sto sbassar immediatamain il nivel dal lai da fermada pervi d'eveniments extraordinaris, orientescha el senza retard l'autorità che dat la permissiun.

Art. 41 Material d'alluviuns tar implants da fermada

¹ Tgi che ferma in'aua, na dastga betg remetter en quella material d'alluviuns ch'el ha prendì ord l'aua per motivs da manaschi. L'autorità po permetter excepziuns.

² Il possessur da l'implant da fermada sto rimnar periodicamain quest material en la vischinanza da l'implant tenor las ordinaziuns da l'autorità.

Art. 42 Prelevaziun ed introducziun d'aua u auas persas

¹ Sch'i vegn prendì aua ord in lai natural u manà tala en quel, na dastgsan las relaziuns da las rasadas e dal current en il lai betg vegnir midadas essenzialmain; i na dastga er betg dar variaziuns da nivel che pon chaschunar donns en la zona da la riva.

² Tar in'aua currenta èn la maniera ed il lieu da l'introducziun d'aua u auas persas da fixar uschia, ch'igl n'è betg necessari d'eriger dustanzas u far correcziuns.

Art. 43 Mantegniment da las auas sutterranas

¹ Ils chantuns procuran ch'i na vegn betg prendì ord ina resursa d'aua sutterrana dapli aua che quai ch'ella vegn alimentada. Per curt temp dastgi vegnir prendì davent dapli aua, uschenavant che la qualità da l'aua sutterrana e la vegetaziun na vegnan betg pregiuditgadas.

² Sch'ina resursa d'aua sutterrana è pregiuditgada tras ina memia gronda prelevaziun d'aua u tras in'alimentaziun reducida, procura il chantun per ina meglieraziun dal stadi la pli gronda pussaivla, saja quai cun reducir la prelevaziun, cun ina alimentaziun artificizala u cun accumular aua da baiver sut terra.

³ Auas sutterranas na dastgan betg vegnir colliadas permanentamain ina cun l'autra, sche la quantità e la qualità da l'aua sutterrana vegnan qua tras pregiutgadas.

⁴ Il volumen d'accumulaziun ed il current d'auas sutterranas utilisablas na dastgan betg vegnir reducids essenzialmain e permanentamain tras construcziuns.

⁵ Tar implants da fermada cun pitschna autezza da fermada dastgan las auas sutterranas e la vegetaziun dependenta dal nivel da l'aua sutterrana betg vegnir pregiuditgadas essenzialmain. Per implants existents po l'autorità permetter excepziuns.

⁶ La drenascha d'in territori, tras la quala il nivel da l'aua sutterrana vegn sbassà en ina gronda surfatscha, è be permessa, sche l'utilisaziun agricula na po betg vegnir segirada autramain.

Art. 44 Explotaziun da gera, sablun ed auter material

¹ Tgi che vul explotar gera, sablun u auter material u vul far stgavaments preparatoris per quest intent dovra ina permissiun.

² La permissiun per talas lavurs na dastga betg vegnir dada:

- a. en zonas da protecziun da las auas sutterranas;
- b. sut il nivel da l'aua sutterrana tar in'aua sutterrana ch'è adattada concernent quantitat e qualitat sco aua da diever;
- c. en auas currentas, sche la bilantscha dal material da grava vegn influenzada negativamain.

³ Tar in'aua sutterrana ch'è adattada concernent quantitat et qualitat sco aua da diever, po l'explotaziun vegnir lubida sur il nivel da l'aua sutterrana, sch'i vegn laschè star sur il pli aut nivel da l'aua sutterrana ina rasada da material che protegia l'aua. Questa rasada è da calcular tenor las circumstanzas localas.

3. Titel: Execuziun, studis da basa, promoziun e procedura

1. Chapitel: Execuziun

1. Part: Execuziun tras ils chantuns

Art. 45

Ils chantuns exequeschan questa lescha, uschenavant che l'artitgel 48 na surdat betg l'execuziun a la confederaziun. Els relaschan las prescripziuns executivas.

2. Part: Execuziun tras la confederaziun

Art. 46 Surveglianza e coordinaziun

¹ La confederaziun surveglia l'execuziun da questa lescha.

² Il cussegl federal regla la coordinaziun:

- a. da las mesiras per la protecziun da las auas relaschadas dals chantuns;
- b. tranter ils servetschs federals;
- c. tranter ils servetschs federals ed ils chantuns.

Art. 47 Prescripziuns executivas

¹ Il cussegl federal relascha las prescripziuns executivas.

² Avant che relaschar prescripziuns executivas e preparar convegnas internaziunalas consultescha il cussegl federal ils chantuns ed ils circuls interessads.

Art. 48 Cumpetenzas executivas da la confederaziun

¹ L'autorità federala ch'exequescha in'otra lescha federala u in contract internaziunal è, ademplant questas incumbensas, medemamain er cumpetent per l'execuziun da la lescha davart la protecziun da las auas. Avant che prender ina decisiun che sa basa sin questa lescha, consultescha ella ils chantuns pertutgads ed ils servetschs federals interessads.

² La confederaziun exequescha las prescripziuns concernent las substanzas (art. 9 al. 2 lit. c); ella po engaschar ils chantuns per tschertas incumbensas parzialas.

³ Il cussegl federal determinescha qualas èn las indicaziuns pertutgant las substanzas, retschertgadas sin basa d'abras leschas federalas, ch'èn da metter a disposiziun a l'uffizi federal per l'ambient, il gaud e la cuntrada.

3. Part: Disposiziuns spezialas davart l'execuziun

Art. 49 Servetschs per la protecziun da las auas e polizia per la protecziun da las auas

¹ Ils chantuns institueschan servetschs per la protecziun da las auas. Els organiseschan la polizia per la protecziun da las auas ed in servetsch cunter donn.

² L'uffizi federal per l'ambient, il gaud e la cuntrada è il servetsch per la protecziun da las auas da la confederaziun.

³ Confederaziun e chantuns pon engaschar corporaziuns da dretg public e privats per l'execuziun, spezialmain per la controlla e per la surveglianza.

Art. 50 Infurmaziun e cussegliaziun

¹ Confederaziun e chantuns examineschan ils resultats obtegnids tras la mesiras da questa lescha ed infurmeschan la publicità davart la protecziun da las auas ed il stadi da las auas.

² Ils servetschs per la protecziun da las auas cusseglian autoritads e privats.

³ Els recumondan mesiras per impedir e reducir effects nuschaivels per las auas.

Art. 51 Cussegliaziun concernent ladims

Ils chantuns procuran ch'i vegnia institui ina cussegliaziun per l'execuziun dals artitgels 14 e 27.

Art. 52 Obligaziun da dar liber access e d'observar il secret

¹ Las autoritads federalas e chantunalas pon exequir retschertgas vi d'auas privatas e publicas. Ellas pon eriger ils indrizs necessaris latiers e controllar ils implants. Ils proprietaris dal giaschom ed ils possessurs dals implants ston dar

liber access a las personas incaricadas cun l'execuziun da quests pensums e dar a quellas las infurmaziuns necessarias.

² Las personas incaricadas cun l'execuziun da questa lescha sco era expeřts e commembers da cumissiuns e da gruppas da lavur spezialas èn suttamess al secret d'uffizi.

³ Las autoridades pon, suenter avair consultà ils pertutgads, publitgar ils resultats da questas retschertgas e controllas, sche quels èn d'interess general. Sin dumonda ston ils resultats vegnir dads conuschents, nun ch'interess predominants s'opponian.

Art. 53 Mesiras coercitivas

Las autoridades pon sfurzar d'observar lur mesiras ordinadas. Uschenavant ch'il dretg chantunal na cuntegna betg prescripziuns u talas pli rigurusas, èsi d'appli-
tgat en la procedura chantunala l'artitgel 41 da la lescha federala davart la proce-
dura administrativa.

Art. 54 Custs per mesiras da prevenziun e da reparaziun da donns

Ils custs per mesiras, che las autoridades prendan per prevegnir ad in privel che smanatscha directamain a las auas sco er per eruir e reparar in donn, vegnan adossads al chaschunader.

Art. 55 Taxas da la confederaziun

¹ La confederaziun incassescha ina taxa per sias permissiuns e controllas sco er per sias prestaziuns spezialas segund questa lescha.

² Il cussegl federal fixescha la tariffa.

Art. 56 Auas interchantunalas

¹ Sch'ina'aua sur u sut terra tutga il territori da plirs chantuns, ha mintga chan-
tun da prender quellas mesiras ch'èn necessarias per proteger quest'aua e che
tegnan quint dals interess dals auters chantuns.

² Sch'ils chantuns na pon betg sa convegnir davart las mesiras ch'èn da prender,
decida il cussegl federal.

2. Chapitel: Studis da basa

Art. 57 Pensums da la confederaziun

¹ La confederaziun exequescha retschertgas en l'interess da l'entira Svizra con-
cernent:

- a. la relaziuns hidrologicas;
- b. la qualidad da l'aua dad auas sur e sut terra;

- c. il provediment d'aua da baiver;
  - d. auters aspects da la protecziun da las auas.
- ² Ella po sa participar finanziailmain al svilup d'implants e proceduras cun il qual vegn augmentà il stadi da la tecnica en l'interess general da la protecziun da las auas, surtut tras mesiras a la funtauna.
- ³ Ella metta a disposiziun als interessads ils resultats e la valitaziun da las retschertgas.
- ⁴ Il cussegl federal regla l'execuziun da las retschertgas e lur valitaziun.
- ⁵ Ils servetschs federals relaschan directivas tecnicas e cusseglian ils servetschs da retschertga. Cunter pajament pon els exequir lavurs idrologicas per auters u metter a disposiziun lur apparaturas per talas lavurs.

Art. 58 Pensums dals chantuns

- ¹ Ils chantuns exequeschan las ulteriuras retschertgas ch'èn necessarias per l'execuziun da questa lescha. Els communitgeschan ils resultats als servetschs federals.
- ² Ils chantuns fan in inventari dals implants per il provediment d'aua e da las resuras d'auas sutterranas sin lur intschess. L'inventar è public, nun ch'ìls interess da la defensiun generala pretendan d'al tegnair secret.

Art. 59 Calculaziun da la quantidad da deflussiun Q347

Sch'igl è avant maun resultats da mesiraziun insuffizients per in'aua, vegn la quantidad da deflussiun Q347 eruida tras autras metodas, sco per exempel tras observaziuns idrologicas u calculaziuns da model.

Art. 60 Obligaziun da l'autorità d'infurmar

Avant ch'in'autorità permetta ina intervenziun che po avair consequenzas sin in'aua en la vischinanza d'ina staziun per retschertgas idrologicas u d'otra spezia, ha ella d'infurmar il servetsch responsabel per questa staziun.

3. Chapitel: Promoziun

Art. 61 Implants, installaziuns ed apparaturas

- ¹ En il rom dals credits concedids presta la confederaziun indemnaziuns vi da l'erecziun e l'acquist d'implants, installaziuns ed apparaturas per:
- a. la purificaziun d'auas persas tenor l'artitgel 10;
  - b. l'utilisaziun e la dismessa da glitta da sereneras;
  - c. la chanalisaziun che vegn erigida empè da mesiras da purificaziun complementaras;

- d. la dismessa u l'utilisaziun da substanzas che na dastgan betg vegnir manadas en la chanalisaziun u en las sereneras (implants per ruments spezials);
- e. ils servetschs cunter donns per la dismessa da liquids privlus per las auas;
- f. las mesiras da sanaziun vi dad auas tenor l'artitgel 28.

² Als chantuns da finanzas mezfermas e flaihlas presta ella ultra da quai en il rom dals credits concedids indemnisaziuns vi dals suandants implants ed indrizs, uschenavant ch'i vegn cumenzà cun l'erecziun da quels entaifer tshintg onns suenter l'entrada en vigur da questa lescha:

- a. conducts da collecziun che sa chattan ordaifer la zona da construcziun;
- b. conducts da collecziun che vegnan duvrads d'almain duas vischnancas;
- c. chansals da collecziun principals, uschenavant ch'i vegn cumenzà ad eriger quels avant ch'entschaiver a construir la serenera u il conduct da colliaziun da la vischnanca a la serenera;
- d. implants per dismetter u utilisar ruments solids;
- e. implants per retegnair l'aua da plievgia;
- f. installaziuns per proteger auas en la vischinanza da deposits da rument.

Art. 62 Premissas, moda da calculaziun ed autezza da las indemnisaziuns

¹ Las indemnisaziuns vegnan be prestadas, sche la schliaziun prevista sa basa sin ina planisaziun efficazia, sch'ella garantescha ina protecziun adequatta da las auas e sch'ella corresponda al stadi da la tecnica ed è economica.

² Las indemnisaziuns vegnan graduadas tenor la forza finanziaria dals chantuns. Ellas muntan ad almain 15 pertschient, però sin il pli:

- a. a 45 pertschient dals custs imputabels per mesiras tenor l'artitgel 61 alinea 1 literas a-c ed alinea 2 literas a, b, c ed e;
- b. a 35 pertschient dals custs imputabels per autras mesiras.

³ Sch'ina serenera serva er per la deviazion u la purificaziun d'auas persas ord singuls manaschis d'industria, po vegnir reducida l'indemnisaziun.

⁴ Il cussegl federal relascha prescripziuns pertutgant ils custs imputabels.

Art. 63 Garanzia cunter las ristgas

La confederaziun po surpigliar ina garanzia cunter las ristgas per implants ed indrizs tecnicamain novs e ch'empermettan in success. Quella vegn graduada tenor la forza finanziaria dals chantuns; ensem cun l'import concedi tenor l'artitgel 62 na dastga ella betg surpassar 60 pertschient dals custs imputabels.

Art. 64 Studis da basa, scolaziun ed infurmaziun

¹ Entaifer ils limits dals credits concedids po la confederaziun prestar indemnisaziuns per retschertgas davart:

- a. ils motivs da la qualitat nunsuffizienta da l'aua d'in'aua impurtanta, a vista da las mesiras da sanaziun ch'èn da prender;
- b. impurtantas resursas d'aua sutterrana ch'èn utilisablas.

² Ella po conceder agids finansials per la scolaziun da personal spezialisà e per l'infurmaziun da la populaziun.

³ Ella po sustegnair la cumpilaziun d'inventaris chantunals davart ils implants da provediment d'aua e las resursas d'aua sutterrana entaifer ils limits dals credits concedids, concedend indemnizaziuns sco er cun prestar atgnas lavurs, sche quests inventaris vegnan cumpilads tenor las directivas da la confederaziun.

⁴ Las prestaziuns da la confederaziun èn da graduar tenor la forza finanziaria dals chantuns; ellas muntan sin il pli a 40 pertschient dals custs.

Art. 65 Finanziaziun; urden da prioritad

¹ L'assemblea federala fixescha en il preventiv l'import maximal fin al qual indemnizaziuns tenor l'artitgel 61 dastgan vegnir garantidas per l'onn da gestiun.

² Ella conceda l'import maximal cun in credit liant per plirs onns fin al qual la confederaziun dastga surpigliar garanzias cunter ristgas tenor l'artitgel 63.

³ Sche las dumondas inoltradas u ch'èn da spetgar surpassan ils meds finansials a disposiziun, fixescha il departament federal da l'intern in urden da prioritad tenor il qual las dumondas vegnan giuditgadas.

Art. 66 Restituziun

¹ Prestaziuns da la confederaziun retratgas cunter drètg ston vegnir restituidas. Quai vala er, sche l'intent primar d'in implant u d'in indriz vegn midà.

² Ils dretgs da la confederaziun sa perscrivan en tschintg onns quintà davent dal di da lur naschientscha.

4. Chapitel: Procedura

Art. 67 Administraziun da la justia

Decisiuns a basa da questa lescha e sias prescripziuns executivas pon vegnir contestadas conform a la lescha federala davart la procedura administrativa e la lescha federala davart l'organisaziun giudiziala.

Art. 68 Expropriaziun

¹ Uschenavant che l'execuziun da questa lescha pretenda quai, pon confederaziun e chantuns expropriar ils dretgs necessaris u surdar quest dretg a terzs.

² Ils chantuns pon declerar en lur prescripziuns executivas ch'il dretg federal davart l'expropriaziun vegnia applitgà; els prevesan che:

- a. la regenza chantunala decidia davart protestas restadas dispitaivlas;
- b. il president da la cumissiun federala da valitaziun possa permetter la procedura scursanida, sch'igl è pussaivel da determinar exactamain ils pertutgads da l'expropriaziun.

³ Il dretg federal davart l'expropriaziun è applitgabel per ovras comunablas da plirs chantuns e talas ch'èn erigidas sin il territori da divers chantuns. Il departament federal da l'intern decida davart l'expropriaziun.

4. Titel: Responsabilidad civila

Art. 69

¹ Il possessur d'in manaschi u d'in implant fix u movibel, cun ils quals èn colliads privels particulars per las auas, è responsabel per il donn che vegn chaschunà da quest manaschi u da quests implants.

² El vegn liberà da la responsabilidad, sch'el cumprova ch'il donn è vegnì chaschunà da forzas superiuras e per greva culpa dal donnegià u d'in terz.

³ Ils artitgels 42-47, 50, 51, 53 e 60 dal dretg d'obligaziuns èn applitgabels.

⁴ Confederaziun, chantuns e vischnancas èn medemamain responsabels tenor ils alineas 1-3.

⁵ Il cussegl federal po prescriber in'assicuranza da responsabilidad per ils possessurs da tscherts manaschis u implants.

⁶ Las disposiziuns da quest artitgel na valan betg per donns nuclears tenor il senn da la lescha davart la responsabilidad concernent l'energia nucleara dals 18 da mars 1983.

5. Titel: Disposiziuns penalas

Art. 70 Delicts

¹ Cun praschun u cun multa vegn chastità tgi che aposta:

- a. cunter dretg bitta en l'aua, lascha sfunsar, depona u rasa ora directamain u indirectamain en auas substanzas che pon contaminar l'aua e creeschan uschia il privel che l'aua vegnia contaminada (art. 6);
- b. sco possessur d'implants che cuntengan liquids privlus per l'aua na erigia betg las construcziuns ed ils indrizz tecnics necessaris tenor questa lescha u na mategna betg lur funcziun e contaminescha qua tras l'aua u creescha il privel per ina contaminaziun da quella (art. 22);
- c. n'observa betg las quantitads fixadas da la dotaziun d'aua u na prenda betg las mesiras ordinadas per proteger las auas sut il lieu da la prelevaziun (art. 35);
- d. erigia dustanzas vers in'aua currenta u curregia ina tala illegalmain (art. 37);
- e. cuvra u metta sut terra in'aua currenta senza avair ina permissiun u cunter las cundiziuns fixadas en la permissiun (art. 38);
- f. depona substanzas solidas en in lai senza avair ina permissiun da l'autorità chantunala u cunter las cundiziuns fixadas en la permissiun (art. 39 al. 2);

g. explotescha gera, sablun u auter material u fa stgavaments preparatoris per quest intent senza avair ina permissiun u cunter las cundiziuns fixadas en la permissiun (art. 44).

² Sche l'autur agescha per negligentscha, è il chasti praschun fin a sis mais u ina multa.

Art. 71 Cuntravenziuns

¹ Cun arrest u cun ina multa da fin a 20 000 francs vegn chastià tgi che aposta:

- a. cuntrafà a questa lescha en outra maniera;
- b. cuntrafà ad ina decisiun ch'al è vegnida communitgada cun la smanatscha da chasti tenor quest artitgel.

² Sche l'autur agescha per negligentscha, è il chasti ina multa.

³ La cumplicitad è chastiabla.

⁴ Ina cuntravenziun sa perscriva en in onn, il chasti per ina cuntravenziun en dus onns.

Art. 72 Applicaziun dal cudesch penal svizzer

Sch'ina cuntravenziun cunter questa lescha munta a medem temp ina tala cunter l'artitgel 234 dal cudesch penal svizzer, è applitgabla be questa davosa disposiziun. Dal rest vegnan applitgadas las disposiziuns penalas da questa lescha ultra da quellas dal cudesch penal svizzer.

Art. 73 Applicaziun dal dretg penal administrativ

Ils artitgel 6 e 7 da la lescha federala davart il dretg penal administrativ valan confurm lur senn per acts chastiabels tenor questa lescha.

6. Titel: Disposiziuns finalas

1. Chapitel: Abrogaziun e midada dal dretg da fin uss

Art. 74 Abrogaziun da la lescha davart la protecziun da las auas

La lescha federal dals 8 d'october 1971 davart la protecziun da las auas cunter contaminaziuns vegn abrogada.

Art. 75 Midadas da leschas federalas

¹ La lescha federala dals 14 da december 1973 davart la pestga vegn midada sco suonda:

Art. 24 Obligaziun da dumandar la permissiun per intervenziuns tecnicas

¹ Per intervenziuns an las auas, en lur regim u en lur curs, en las rivas ed en il fons dals lais è necessaria ina permissiun da l'autorità chantunala cumpetenta per ils fatgs da pestga.

² Quai vala particularmain per:

- a. l'utilisaziun da las forzas d'aua;
- b. las regulaziuns da lais;
- c. dustanzas da flums e torrents sco er per runcar rivas;
- d. l'erecziun da currents d'aua artificials;
- e. la dischlocaziun da conducts en auas;
- f. lavurs da nettegiar mecanicas en letgs da flums ed auals;
- g. l'explotaziun ed il lavar gera, sablun u auter material en las auas;
- h. prelevaziuns d'aua;
- i. introducziuns d'aua;
- k. drenaschas da terren agricul;
- l. stabiliments da traffic che pon tutgar ils interess da la pestga;
- m. stabiliments da peschicultura.

³ La permissiun tenor questa lescha n'è betg necessaria per prelevaziuns d'aua tenor l'artitgel 29 da la lescha davart la protecziun da las auas dals 24 da schaner 1991.

⁴ La permissiun vegn dada da l'autorità federala, sch'in auter decret federal stabilescha la cumpetenza da quella. Ella basegna il consentiment da l'uffizi federal per l'ambient, il gaud e la cuntrada. En cas da divergenzas d'opiniun decida il cussegl federal.

⁵ Implants che vegnan engrondids u restabilids vegnan considerads sco implants novs.

Art. 48 Responsabladad per donns en consequenza d'effects nuschaivels per las auas

La responsabladad per donns che vegnan chaschunads d'effects nuschaivels per las auas sa drizza tenor las disposiziuns da la lescha davart la protecziun da las auas dals 24 da schaner 1991, uschenavant ch'ils artitgels suandants na prevesan betg insatge auter.

2. La lescha federala dal 1. da fanadur 1966 davart la protecziun da la natira e da la patria vegn midada sco suonda:

Art. 21 al. 2

² Uschenavant che las relaziuns permettian quai, procuran ils chantuns che là, nua che manca la vegetaziun a la riva, vegnia procurà per ina tala u almain creà las premissas per ch'ina vegetaziun saja pussaivla.

Art. 22 al. 2

² Ella po permetter la dismesa da la vegetaziun a la riva per projects liads al lieu per ils cas permess da la legislaziun davart la polizia da las auas e davart la protecziuns da las auas.

3. La lescha federala dals 22 da zercladur 1877 davart la polizia da las auas vegn midada sco suonda:

Art. 5 al. 1, 1bis, 2bis, 2ter e 2^{quater}

¹La protecziun dal spazi da viver cunter inundaziuns, erosiuns e deposiziuns da substanzas solidas sto esser garantida tant sco pussaivel senza intervenziuns en las auas, particularmain tras mesiras da mantegniment u da planisaziun.

^{1bis} Sche la protecziun dals umans e da considerabels bains reals n'è betg da cuntanscher cun las mesiras tenor l'aleina 1, èsi d'exequir las dustanzas, ils rempars e las correcciuns ch'i fa da basegn sco er da prender tuttas ulteriuras mesiras per prevegnir a moviments dal terren.

^{2bis} Ils curs nativals da las auas ston tar questas lavurs vegnir mantegnids tant sco pussaivel u vegnir restabilids. Auas e rivas èn da fumar uschia, che:

- a. ellas pon servir sco spazi da viver per ina fauna e flora multifara;
- b. ils effects vicendaivels tranter auas sur e sut terra vegnan mantegnids;
- c. ina vegetaziun da la riva confurma al lieu possia prosperar.

^{2ter} En territoris surbarjegiads po l'autoridad permetter excepziuns da l'aleina ^{2bis}.

^{2quater} L'aleina ^{2bis} vala confirm ses senn per la creaziun d'auas currentas artificialas e per il restabiliment da dustanzas existentas suenter eveniments da donn.

4. La lescha per la protecziun da l'ambient dals 7 d'october 1983 vegn midada sco suonda:

Art. 30 al. 5

⁵ Il possessur d'ina nova u d'ina deponida anc en funcziun per ruments da chasadas u per ruments privlus sto cumprovar ch'el garanteschia la surpigliada da tut ils custs per manar a fin las lavurs e per eventualas lavurs posteriuras che davan tan necessarias.

Art. 32 al. 4 lit. h

⁴ Il cussegl federal po:

- h. relaschar prescripziuns davart la cuvrida dals custs tenor art. 30 aliena 5.

5. La lescha d'agricultura dals 3 d'october 1951 vegn midada sco suonda:

Art. 19g Reducziun dals effectivs d'animals e serrada da manaschis per motivs da protecziun da las auas

Il cussegl federal po conceder contribuziuns a tegniders d'animals da niz durant ina perioda transitoria da maximal tschintg onns en l'interess da la protecziun da las auas e tegnend quint dals effectifs maximals dals animals:

- a. per la serrada da manaschis;
- b. per la reducziun dals effectivs dals animals;
- c. sco agids per adattaziuns.

6. La lescha federala dals 22 da december 1916 davart l'utilisaziun da las forzas d'aua vegn midada sco suonda:

Art. 22 al. 3-5

³ La confederaziun conceda a las cuminanze publicas contribuziuns da cum-pensaziun per indemnisar perditas considerablas derivantas tras desister da l'utilisaziun da las forzas d'aua, sche quellas perditas èn la consequenza dal mantegniment e da la messa sut protecziun da cuntradas dignas da protecziun e da muntada naziunala.

⁴ Tar la fixaziun da l'indemisaziun vegni resguardà la forza finanziaria da la cuminanza publica pertutgada.

⁵ Il cussegl federal regla las modalitads da l'indemisaziun.

2. Chapitel: Disposiziuns transitorias

1. Part: Dimessa d'auas persas na contaminadas, indrizs da deposit per ladim da bains purils e material d'alluviuns tar implants da fermada

Art. 76 Dismessa d'auas persas na contaminadas

Ils chantuns procuran che l'effect d'ina serenera na vegnia betg pli pregiuditgà tras auas na contaminadas che curran permanentemain (art. 12 al. 3) e quai sin il pli tard 15 onns suenter la passada en vigur da questa lescha.

Art. 77 Indrizs da deposit per ladim da bains purils

Ils chantuns fixeschan il termin per adattar la capaciad da deposits per ladim da bains purils tenor l'urgenza dal singul cas. Els procuran che tuts indrizs da deposit sajan sanads entaifer 15 onns dapi la passada en vigur da questa lescha.

Art. 78 Quantiad da ladim maximala

Ils chantuns fixeschan il termin per l'adattaziun da la quantiad da ladim maximala a la surfatscha da giudida decisiva tenor l'urgenza dal singul cas. Els procuran che las adattaziuns necessarias sajan fatgas entaifer 15 onns dapi la passada en vigur da questa lescha.

Art. 79 Material d'alluviuns

Sche mesiras da construcziun èn necessarias per rimnar material d'alluviuns, sto il possessur da l'implant da fermada prender questas mesiras entaifer tschintg onns suenter la passada en vigur da questa lescha.

2. Part: Prelevaziuns d'aua

Art. 80 Sanaziun

¹ Sch'in'aua currenta vegn influenzada essenzialmain tras prender davent aua, sto ella vegnir sanada sut il lieu da la prelevaziun tenor las ordras da l'autorità uschia, che quai è pussaivel da realisar senza far intervenziuns che fundeschan ina indemnisaziun da dretgs existents per l'utilisaziun da l'aua.

² L'autorità ordaina ulteriuras mesiras da sanaziun, sch'i sa tracta d'auas currentas en cuntradas u spazis da viver ch'èn registrads en inventaris naziunals u chantunals u sche auters interess publics predominants pretendan quai. La procedura per constatar l'obligaziun d'indemisaziun e la fixaziun da l'indemisaziun sa drizzan tenor la lescha federala davart l'expropriaziun.

Art. 81 Termins da sanaziun

¹ L'autorità fixescha ils termins per las mesiras da sanaziun tenor l'urgenza dal singul cas.

² Ella procura che las sanaziuns sajan terminadas sin il pli tard 15 onns suenter la passada en vigur da questa lescha.

Art. 82 Criteris per la sanaziun

¹ Ils chantuns fan in inventari da las prelevaziuns d'aua existentas tenor l'artigel 29, il qual cuntegna indicaziuns davart:

- a. la quantidad d'aua premdida davent;
- b. la quantidad d'aua restanta;
- c. la quantidad da la dotaziun d'aua;
- d. la situaziun giuridica.

² Els giuditgeschan las prelevaziuns d'aua menziunadas en l'inventari e decidan, sch'ina sanaziun è necessaria ed en tge dimensiun. Els preschentan ils resultats en in rapport. Quel duai tenor pussaivladad mussar en tge successiun che las mesiras duain succeder.

³ Ils chantuns inoltreschan ils inventaris a la confederaziun entaifer dus onns dapi la passada en vigur da questa lescha ed il rapport entaifer tschintg onns.

Art. 83 Prelevaziuns d'aua, sche concessiuns èn gia dadas

¹ Tar prelevaziuns d'aua, per las qualas la concessiun è vegnida dada avant la passada en vigur da questa lescha, sto la protecziun da l'aua sut il lieu da la prelevaziun vegnir garantida tras mesiras tenor questa lescha, uschè lunsch che quai è pussaivel senza far intervenziuns che fundeschan ina indemnissaziun da dretgs existents per l'utilisaziun da l'aua. Mesiras tenor l'artitgel 31 da la lescha na fundeschan betg in'obligaziun d'indemnissaziun, uschenavant che la concessiun è vegnida dada sunter il 1. da zercladur 1987.

² Sche interess publics predominants pretendan ina protecziun supplementara, ordaina l'autorità las mesiras necessarias tenor questa lescha. La procedura per constatar l'obligaziun d'indemnissaziun e per fixar l'indemnissaziun sa drizza tenor la lescha federala davart l'expropriaziun.

³ L'autorità ordaina las mesiras sin il pli tard avant ch'i vegn cumenzà cun las lavurs da construcziun dals indrizz per prender davent l'aua.

3. Part: Indemnissaziuns

Art. 84

¹ Las dumondas d'indemnissaziun per implants ed indrizz, ils quals ins ha cumenzà ad eriger avant la passada en vigur da questa lescha, vegnan decididas tenor il dretg da fin uss. L'indemnissaziun è da fixar tenor la forza finanziaria dals chantuns ch'è valaivla il mument che l'indemnissaziun vegn garantida.

² L'assemblea federala fixescha en il preventiv l'import maximal fin al qual indemnissaziuns pon vegnir garantidas en l'onn da gestiun tenor l'alinea 1.

3. Chapitel: Referendum e passada en vigur

Art. 85

¹ Questa lescha è suttamessa al referendum facultativ.

² Il cussegl federal fixescha cur ch'ella va en vigur.

Tschintgavel project:

Artitgel en la constituziun davart la tecnologia da multiplicaziun e dals gens

Object da la votaziun

Cussegl federal e parlament èn da la medema opiniun che l'uman e ses ambient stoppian vegnir protegids cunter il surduvvar la tecnologia da multiplicaziun e dals gens. Il nov artitgel en la constituziun circumscriba ils abus pussaivels e dat a la confederaziun l'incarica d'impedir quels. Tar l'artitgel preschentà sa tracta da la cuntraproposta tar l'iniziativa dal pievel «cunter il surduvvar la tecnologia da multiplicaziun e dals gens tar l'uman» («Iniziativa dal Beobachter»); l'iniziativa senza è vegnida retratga.

Text da votaziun

(Cuntraproposta da l'assemblea federala)

Or dal conclus federal

dals 21 da zercladur 1991

L'assemblea federala propona da recepir en la constituziun federala in nov artitgel 24^{decies} cun il suandant cuntegn:

Art. 24^{decies}

¹ L'uman e ses ambient èn protegids cunter il surduvrar la tecnologia da multiplicaziun e dals gens.

² La confederaziun relascha prescripziuns davart l'applicaziun artificiala da scherms e gens umans. Ella procura en quest regard per la protecziun da la dignitad umana, da la personalitad e da la famiglia e sa lascha direger spezialmain dals suandants princips:

- a. intervenziuns en ils gens da las cellas scherminantas d'umans ed en embryos èn scumandadas ;
- b. scherms e gens da creatiras na umanas na dastgan betg vegnir implantads en scherms umans u vegnir reunids cun quels;
- c. las proceduras per agids da multiplicaziun dastgan be vegnir applitgadas, sche la nun-fritgailvadad u il privel da transmitter ina greva malsogna na po betg vegnir surmuntà autramain, dentant betg per effectuar tar l'uffant qualitads determinadas u per motivs da perscrutaziun. La fructificaziun da cellas d'ov umanas ordaifer il corp da la dunna è be permessa sut las cundiziuns fixadas da la lescha. Be tantas cellas d'ov umanas dastgan vegnir svilupadas tar embryos ordaifer il corp da la dunna sco quai che pon vegnir implantadas en ella immediatamain;
- d. la donaziun d'embrios e tuttas spezas da maternitads fittadas èn scumandadas;
- e. cun scherms umans e cun products ord embryos na dastgi betg vegnir fatg martganzia;
- f. ils gens d'ina persuna dastgan vegnir perscrutads, registrads u palesads be cun ses consentiment u a basa d'ina ordinaziun legala;
- g. l'access d'ina persuna a las datas davart sia derivanza è da garantir.

³ La confederaziun relascha prescripziuns davart l'applicaziun da scherms e gens d'animals, da plantas e d'auters organissem. Ella resguarda en quest connex la dignitad da la creatira sco er la segirezza da l'uman, da l'animal e da l'ambient e protegia la multifariadad genetica da las spezas dals animals e da las plantas.

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns d'acceptar la cuntraproposta.

(Tar quest text sa tracti da la cuntraproposta dal cussegl federal e dal parlament tar l'iniziativa dal pievel «cunter il surduvrar la tecnologia da la multiplicaziun e dals gens tar l'uman», ch'è vegnida retratga en favur dal text surmenziunà.)

Situaziun da partenza

La medischna per la multiplicaziun e la tecnologia dals gens èn dapi onns l'object d'ina discussiun publica controversa. La medischna per la multiplicaziun pussibilitescha da fructifitgar la cella d'ov ordaifer il corp. La tecnologia dals gens ha sviluppa metodos che permettian d'analisar il material genetic e da cumbinar quel da nov.

Las grondas pussaivladads da la medischna da multiplicaziun e spezialmain la tecnologia dals gens ha chaschunà tar blers umans malsegirezza, maleser e temas. Il clom per ina regulaziun tras il stadi vegn pli e pli ferm. Las reglas professionalas existentas per ils medis e las autorestricziuns da l'industria na bastan betg pli per la publicitad.

Uschia è vegnida realisada il 1987 l'iniziativa dal pievel «cunter il surduvrar la tecnologia da multiplicaziun e dals gens tar l'uman» cun 126 686 sutscrizziuns («Iniziativa dal Beobachter»). L'intent da l'iniziativa èsi da crear ina basa en la constituziun per pudair scumandar il surduvrar la tecnologia da multiplicaziun e dals gens tar l'uman.

Perquai che l'iniziativa s'è restrenschiada sin scumonds pertutgant ir enturn cun scherms e gens umans, han cussegl federal e parlament elavurà ina cuntraproposta. Quella resguarda ils giavischs essenzials da l'iniziativa, includa dentant supplementarmain er ils animals, las plantas ed auters organissem. Ils iniziants han alur retratg lur proposta en favur da la cuntraproposta ch'els sustegnan. Uschia vegn be quella suttamessa a la votaziun.

Cussegl federal e parlament recumondan d'acceptar lur proposta. Il nov artigel en la constituziun pussibilitescha a la confederaziun da procurar che umans, animals e plantas vegnian protegids cunter l'abus en la medischna da multiplicaziun ed en la tecnologia dals gens.

Posiziun dal cussegl federal

Il champ d'applicaziun da la medischna da multiplicaziun e da la tecnologia dals gens basegna urgentamain ina regulaziun tras il stadi. La nova basa en la constituziun protegia la dignitad da la creaziun e la segirezza dals umans, dals animals e da l'ambient. Il cussegl federal sustegna il nov artitgel en la constituziun per ils motivs suandants:

In grond progress

La tecnologia dals gens gioga oz ina gronda rolla en la perscrutaziun ed en il svilup da medicaments, victualias e per la cultivaziun da plantas. Uschia vegn l'insulin, ina substanza fitg impurtanta per malsaus da zutger, produci essenzialmain cun proceduras che sa basan sin la tecnologia dals gens. Igl è da supponer che quella tecnologia vegnia ils proxims onns pli e pli impurtanta. La medischna da multiplicaziun po medemamain preschentar success. Grazia ad ella è il giavisch da blers geniturs d'obtegnair in uffant ì en vigur.

Ils gronds progress ed ils aspects dal svilup na duain betg vegnir bloccads cun scumonds generals. Il nov artitgel en la constituziun dat però a la confederaziun ina gronda incarica: Ella duai procurar che abus vegnian impedids e ch'i vegnia cuntanschida ina protecziun sufficiente cunter privels potenzials.

Cunfins per la medischna da multiplicaziun

L'applicaziun da la medischna da multiplicaziun è be permessa, sch'i sa tracta d'ina nunfritgaivladad u sch'il privel da transmetter ina greva malsogna na po betg vegnir impedi autramain. La fructificaziun artificziala da cellas d'ov umanas dastga be succeder tenor las cundiziuns che vegnan fixadas da la lescha. Spezialmain dastgan be tantas cellas d'ov vegnir fructifitgadas e svilupadas tar embryos (fertilisaziun in vitro) sco quai che pon vegnir implantadas en la dunna. Maternitads fittadas, donaziuns d'embrios e marganzia cun embryos èn scumandadas.

In uffant schendra tras fructificaziun artificziala duai pli tard pudair savair tgi ch'è ses bab genetic; vers il donatur dal sem n'existan dentant nagins dretgs d'ierta e da famiglia. Ils geniturs duain dentant vegnir obligads d'infurmar l'uffant davart la moda da sia schendraziun.

Cunfins per la tecnologia dals gens

Il nov artitgel en la constituziun pretenda sco princip in scumond da tuttas intervenziuns da natira genetica, tras las qualas vegnissan periclitadas la dignitad da la creaziun en la segirezza dals umans, dals animals e da l'ambient. Surtut na dastgi mai vegnir intervegnì en il material genetic da scherms umans ed en embrìos.

Examinaziuns dal material genetic da l'uman sco er la registraziun e la publicaziun da talas examinaziuns dastgan vegnir permissas en l'avegnir be lur, sch'ina lescha prevesa quai expressivamain u sch'ìls pertutgads han dà lur consentiment.

Las deliberaziuns en il parlament

Las novas disposiziuns costituzionalas èn vegnidas discussiunadas extendamain en il parlament. Per varsaquants parlamentarìs èn las pussaivladads previsas per ina intervenziun dal stadi idas memia lunsch concernent quest sectur delicat. In'otra minoritad ha pretendì in scumond total da la fructificaziun in vitro. Ultra da quai èsi vegnì criticà che la regulaziun da la tecnologia dals gens saja memia pauc efficazia. La midada da la constituziun è dentant vegnida approvada tant dal cussegl naziunal sco ar dal cussegl dals chantuns; da quest davos per bler pli cieramain.

Sco vai vinavant?

Suenter l'acceptaziun da l'artitgel en la constituziun duain ils princip da quel vegnir concretisads en novs relaschs e tras l'adattaziun da leschas ed ordinaziuns existentas. Uschia duai vegnir cuntanschì che la tecnologia dals gens mainia sco tecnologia da clav dal futur a resultats che servan a l'uman ed a l'ambient, e ch'eventuals svilups fatals en la medischina da miltiplicaziun ed en la tecnologia dals gens vegnian impedids. En cas d'ina refusa da questa proposta exista il privel ch'il svilup giaja vinavant a moda nuncontrolada; quai avess consequenzas negativas.

Per ils motivs numnads recumondan cussegl federal e parlament al pievel d'acceptar il nov artitgel costituziunal.

Sisavel project:
**Conclus federal
davart l'introducziun d'in servetsch civil
per refusaders dal servetsch militar**

Project da votaziun

Cun l'introducziun d'in servetsch civil per refusaders dal servetsch militar proponan cussegl federal e parlament ina schliaziun definitiva da questa dumonda spinusa. Il princip da l'obligaziun da prestar servetsch militar vegn mantegnì en la constituziun, però duai vegnir creà in servetsch civil adattà per ils refusaders dal servetsch militar. I sa tracta qua be da la dumonda da princip; la furmaziun pratica dal servetsch civil vegn determinada pir pli tard en la lescha.

Text da votaziun

Conclus federal davart l'introducziun d'in servetsch civil per refusaders dal servetsch militar

dals 13 da december 1991

I

L'artitgel 18 alinea 1 da la constituziun federala vegn midà sco suonda:

Art. 18 al. 1

¹ Mintga Svizzer è obligà da far servetsch militar. La lescha prevesa in servetsch rem-plazzant civil.

II

Quest conclus è suttaless a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

Situaziun da partenza

Nossa constituziun federala prescriba che mintga Svizzer saja obligà da far servetsch militar. Tgi che ha refusà da far servetsch militar, è fin en il mez da l'onn passà vegnì chastia cun praschun. In'otra pussaivladad na devi betg, pertge las stentas per introducir in servetsch civil n'èn betg reussidas en las votaziun dal pievel dal 1977 e 1984.

Ina **schliaziun transitoria raschunaivla** è vegnida cuntanschida cun il project da lescha davart la decriminalisaziun dals refusaders dal servetsch militar, ch'è vegnì approvà da votantas e votants cun grond surpli ils 2 da zercladur 1991. Quella spargna in chasti da praschun a quel refusader che «po cumprovar a moda cartaivla e sa basond sin valurs eticas, ch'el na possa betg accordar il servetsch militar cun sia conscienza». El vegn sentenzià da nov ad in servetsch da lavur en l'interess public che dura pli ditg che l'entir servetsch militar refusà. Ina inscripziun en il register penal central na succeda betg pli.

Il problem dals refusaders da servetsch è uschia vegnì mitigia, dentant anc betg schlià definitivamain. Per quest motiv ha il parlament deliberà ed approvà il 1991 ina revisiun da la constituziun. L'artitgel costituziunal previs mantegna l'obligaziun da far servetsch militar, cussegl federal e parlament vegnan però incumbensads da relaschar ina lescha per l'introducziun d'in servetsch remplazzant civil.

Cussegl federal e parlament recumondan d'acceptar il nov artitgel costituziunal, per ch'ils refusaders dal servetsch militar possien prestar in auter servetsch cunvegnet per la communitad.

Posiziun dal cussegl federal

Il cussegl federal beneventa l'iniziativa dal parlament da crear in servetsch civil ed approva l'artitgel costituziunal cumplettà. Igl è uss uras da schliar quest problem. Per il cussegl federal eran decisivs surtut ils motivs suandants:

Il temp è madir per ina schliaziun da quest problem

L'emprima petiziun per l'introducziun d'in servetsch civil ha il cussegl federal gia obtegnì il 1903. Dapi lur hai dà bleras intervenziuns per schliar quest problem. In emprim success è vegnì cuntanschì cun la votaziun dals 2 da zercladur 1991. Oz è il temp madir per finalmain crear in servetsch civil, per che refusaders dal servetsch militar na stoppien betg pli vegnir sentenziads sfurzadamain. Cun l'acceptaziun da la schliaziun transitoria dal zercladur 1991 ha il pievel mussà cleramain ch'il problem dals refusaders dal servetsch militar na duaja betg vegnir schlià cun praschun, mabain cun in servetsch en l'interess da la generalitad.

Decriminalisaziun totala

La Svizra è quasi il davos pajais en l'Europa occidentala che n'ha betg anc realisà in servetsch remplazzant civil. Cun la nova schliaziun duain ils refusaders renconuschids vegnir decriminalisads cumplainamain e na pli vegnir sentenziads.

Onn	Total dals refusaders sentenziads	Da quai per grevs motivs da conscienza religius u etics *
1984	788	234
1985	686	143
1986	542	153
1987	601	169
1988	548	161
1989	534	151
1990	581	199
1991	475	212

* (dapi ils 15 da fanadur 1991: Incumpatibladad cun la conscienza pervi da valurs eticas).

Il servetsch militar resta la regla

Cun l'artitgel costituziunal proponì vegnì mantegnì l'obligaziun generala da far servetsch militar. Il servetsch militar vegn pia a restar la regla, il servetsch civil vegn dentant permess sco excepziun e collià vi da premissas definidas cleramain. Il fatg ch'il text costituziunal proponì prevesa l'obligaziun da far servetsch militar sco la regla, il servetsch civil però espressivamain sco servetsch remplazzant, escluda ina tscherna libra tranter servetsch militar e servetsch civil.

Ina schliaziun da cumpromiss acceptabla

Per l'emprima giada ha il parlament chattà in consens en questa dumonda spinusa, e quai sur ils cunfins da bleras partidas. Quai è be stà pussaivel grazia ad ina formulaziun averta. En las tractativas han varsaquants pretendì ina schliaziun restrictiva ed auters ina regulaziun generusa cun ina tscherna libra tranter servetsch militar e servetsch civil. Il parlament ha dentant refusà cleramain tuttas propostas per ina concretisaziun en la costituziun.

Concretisaziun pli tard en la lescha

Bleras dumondas èn uschia anc avertas e vegnan regladas pli tard en ina lescha. Cunter quella po vegnir prendì il referendum, uschia ch'ils dretgs dal suveran restan mantegnids er qua. Quest proceder permetta schliaziuns flexiblas er per ils svilups futurs.

Il servetsch civil po vegnir introducì pir cur che questa lescha passa en vigur.

Per ils motivs numnads recumondan cussegl federal e parlament da dar il consentiment per l'introducziun d'in servetsch civil.

Skizza d'in servetsch civil pussaivel

Co il servetsch civil vegn furmà en la lescha, nè oz anc betg decidi. Las tractativas en il parlament han dentant mussà cleramain al cussegl federal che las suandantas cundiziuns stoppian esser ademplidas:

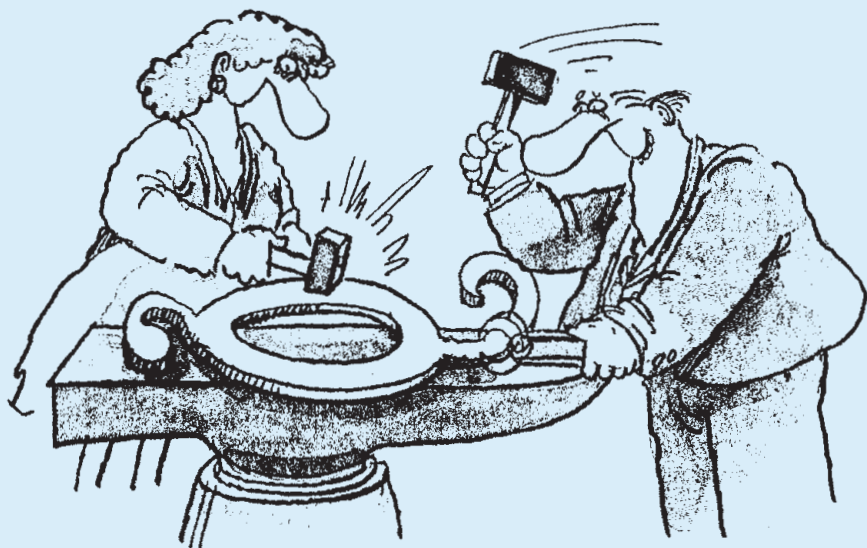
- L'obligaziun generala da prestar servetsch militar resta.
- Nagina tscherna libra tranter servetsch militar e civil.
- Servetsch civil be sut tschertas cundiziuns.
- Il servetsch civil duai pertutgant sias pretensiuns esser tant sco pussaivel equal al servetsch militar.
- La procedura da renconuschientscha sto vegnir furmada uschia ch'ella resguarda la situaziun dal petent ed impedescha er abus.
- Per il servetsch civil vegnan en dumonda activitads sin ils secturs sanadad, providiment, protecziun da l'ambient, agid a purs da muntogna e.u.v.
- Il servetsch da lavur ch'è vegni acceptà dal pievel e che passa proxima-main en vigur per refusaders dal servetsch militar ord motivs da conscienza vegn a dar buns tips per la furmaziun dal servetsch civil.

Settavel Project:

Cudesch penal svizzer /

Lescha penala militar

(acts chastiables cunter l'integritad sexuala)

Project da votaziun

Il dretg penal sexual, ch'è oz 50 onns vegls, duai vegnir revedì per ch'el correspundia meglier a las isanzas e mentalitads da noss temp. En il center da questa revisiun proponida dal cussegl federal e dal parlament stat la protecziun dal dretg da burgaisas e burgais da pudair sez disponer davart la sexualitad sco er il svilup sexual nundisturbà da la giuventetgna. Cunter questa revisiun han dus differents comités prendì il referendum.

Tge porta il nov dretg penal sexual?

Il puncts centrals dal nov dretg penal sexual pon vegnir recapitulads sco suonda:

- La vegliadetgna da protecziun resta sin 16 onns. Nova è la nunchastialdad d'acts sexuals voluntaris tranter giuvenils da quasi la medema vegliadetgna (differenza da vegliadetgna na pli che trais onns).
- La violaziun en la lètg vegn declerada expressivamain per chastiable. L'attest da matrimoni n'è betg in pass liber per violenza sexuala.
- Il surduvrar ils dependents per interpreter acts sexuals, per exempel al post da lavur, vegn chastia pli extendidamain che fin uss.
- Pornografia massiva (acts sexuals cun uffants, cun animals e cun excrements d'umans u violenza) vegn absolutamain scumandada. Ella vegn uschia tractada egualmain sco ils brutalos.
- Il cumportament omosexual vegn da nov chastia sut las medemas premissas sco il cumportament eterosexual.

Situaziun da partenza

Il dretg penal sexual circumscriva ils cumportaments sexuals chastabels ed inditgescha tge chastis ch'il derschader po dar. La lescha odierna è 50 onns veglia. Ina revisiun è urgenta, perquai che las isanzas, las mentalitads ed ils cumportaments s'èn midads dapi il 1942. Il nov dretg resguarda ils basegns da protecziun e la valitaziun da las valurs ch'èn sa midads, e separa cun disposiziuns novas e precisas quai ch'è chastabel da quai ch'è permess.

En emprima lingia prevesa il nov dretg la protecziun dal dretg da burgaisas e burgais da pudair disponer sez davart la sexualitad e la protecziun dal svilup sexual nundisturbà da la giuventetgna. Il dretg penal sexual n'è percunter betg in manual per la valitaziun dals cumportaments sexuals: Il derschader na duai betg vegnir engaschè per tut quai che po vegnir giuditgà per immoral.

Sin il sectur sexual èsi particularmain difficil da s'unir sin disposiziuns legalas cuminaivlas. Ils criteris per taxar las valurs èn memia individuals e differents. La revisiun preschenta è per quest motiv il resultat da lavurs precautas, equilibradas ed intensivass.

Cunter la revisiun èsi vegni preni il referendum da duas varts. Tenor l'opiniun d'in comité vegnan dismiss criteris essenzials per valitar las valurs tenor ils principis da la cultura cristiana occidentala; dismissas vegnan er impurtantas barrieras dal sectur sexual. In segund comité tema ch'ils giuvenils ed il bainstar da las famiglias sajan periclitads tras questa revisiun.

Cussegl federal e parlament recumondan d'acceptar la revisiun. Ella resguarda ils novs svilupps socials ed effectuescha surtut per las dunnas ed ils giuvenils ina meglra protecziun dal dretg da sez disponer davart la sexualitad. Desister da la revisiun vulesch dir da mantegnair il stadi da dretg na cuntentaivel dad oz.

Argumentes dal comité da referendum

Cunter la refurma dal dretg penal sexual han dus comités prendì il referendum. In **comité** che ha rimnà radund 87 200 suttascripziuns fa valair ils arguments suandants:

*«L'Uniun federala-democratica UFD da la Svizra refusa resolutamain il dretg penal sexual revedì dal parlament, perquai che la revisiun **dismetta criteris essenzials per valitar las valurs tenor ils principis da la cultura cristiana occidentala e barriaras impurtantas dal sectur sexual.** Ella chatta per ordvart privlus da promover il process da decadenza da nossa societad cun propagar in'etica momentana dubiusa che sa basa sin ina tenuta spiertala da noss temp, che torpedescha ils principis elementars d'ina educaziun cristiana.*

*La UFD cumbatta las tesas ch'èn vegnidas svilupadas d'ina ideologia liberala u progressiv-neomarxistica, tenor la quala i saja da conceder a l'uman **ina libertad senza cunfins pertutgant ses dretgs da disponer sez davart sia sexualitad** e tenor la quala il dretg penal saja da separar da tutta morala.*

*Pensar fa surtut co **la vegliadetgna da protecziun da 16 onns vegn reducida** cun surduvrar la noziun da l'uschenumnada amur tranter giuvenils. Principis biblics ed etics prezios vegnan bittads davent pervi d'in princip da brama sensuala e quai senza avair remors da coscienza, noss uffants vegnan surmanads ed ins è pront d'acceptar da levseenn consequenzas gravantas sco in grond augment da las gravidanzas prematuras, la malsogna d'AIDS tranter ils giuvenils ed auter pli.*

*Ulteriurs puntgs per ina refusaziun èn **la revieuta da la noziun obscenitad en la designaziun bagatellisanta «acziun sexuala», il metter a pèr l'omosexualitad cun l'eterosexualitad e la legalisaziun da l'uschenumnada pornografia senza malart.**»*

Il **segund comité** ha rimnà radund 54 400 suttascripziuns e motivescha sia opposiziun sco suonda:

*«**Na ad ina lescha che violescha e prenda la dignitad a la persuna umana, ch'engrevgia la relaziun tranter las schlattainas, ch'intervegn en ils dretgs dals geniturs, che sposa la famiglia e metta en dumonda la consistenza da la cuminanza umana.***

Per l'avegnir fissan ils giuvenils sut 16 onns per la gronda part privads da la protecziun legala; mattettas e mattets da per exempel 10 u 12 onns fissan praticamain ina preda libra per giuvenis creschids da na dal tut 20 onns.

Il dretgs d'educziun dals geniturs en dumondas centralas da la morala fissan restrenschids sensiblamain. Il svilup sexual e la madiranza dals giuvenils fissan periclitads an pli fitg.

*Cussegl federal e parlament preschentan qua ina lescha che stat sin tuts secturs numnads en in conflict avert cun la «**cunvegna da las Naziuns unidas davart ils dretgs da l'uffant**», ch'è gia vegnida suttascritta dal cussegl federal e duai vegnir ratifigada proximamain dal parlament.»*

Posiziun dal cussegl federal

La revisiun preschenta dal dretg penal sexual è il resultat equilibrà da prelavurs durant quasi 20 onns dal cussegl federal, dal parlament e da cumisiuns d'experts. Questa revisiun sa distingua tras in spiert da toleranza, da clerezza e d'avertadad e porscha ina meglra protecziun cunter pregiudicaziuns da la libertad da disponer sez davart la sexualitad. Decisivs per il cussegl federal èn spezialmain ils motivs suandants:

Finamira dal chasti

Mintga chasti è ina intervenziun en la personalitad dal pertutgà. I na dastga betg be sa tractar da metter sut chasti in deportament sexual, perquai che quel na correspunda betg ad opiniuns moralas. Las valurs moralas da nossa societad s'èn dal rest midadas considerablmain. Il legislatur na po betg simplamain vesair speravi a las differenzas tranter la valurs fixadas da la lescha e la realitad. En ina societad libra duain burgaisas e burgais sez decider davart lur cumportament. Ma lur cumportament na dastga betg far donn ad auters. Chastià vegn per quest motiv be quel che violescha cun ses cumportaments ils interess elementars da terzs u da la societad.

Cu èn els chastiabels, ils deportaments sexuals?

Sin il sector sexual vegnan interess digns da protecziun violads particularmain lur, sche succedan grevas intervenziuns en il dretg da disponer sez davart la sexualitad. Quai è per exempel il cass tar la violaziun, tar la violaziun da dependents e tar il surduvrar sexualmain uffants. Tenor las novas disposiziuns èn deportaments sexuals chastiabels, sche:

- in'otra persuna patescha donn u pudess patir donn;
- in'otra persuna na po betg conuscher la purtada d'in tal act, u
- insatgi vegn sfurzà cunter sia voluntad da tolerar acts sexuals u da percepir preschentaziuns sexualas.

Il dretg penal n'è betg in cudesch da morala

Il cussegl federal è da l'opiniun ch'ina lescha duai er cuntegnair lingias directivas che sa basan sin la morala e che caracteriseschan la schientscha dals umans en noss pajais. Il legislatur sto dentant restrenscher las spundas directivas sin la mesira minimala, ch'è necessaria per garantir ina convi-

venza paschaivla ed ordinada tranter ils umans. En il dretg penal sexual duain per quest motiv vegnir circumscrits be quests cass, vers ils quals il derschader sto proceder giudizialmain cunter in deportament sexual determinà. Qua sa mussa la chapientscha divergenta tranter ils aderents ed ils refusaders da la revisiun da la lescha. La critica dal project sa basa per la gronda part sin tschertas vistas e persvasiuns concernent la morala; las opiniuns concernent la morala e l'etica èn però fitg differentas tar las burgaisas ed ils burgais. Per quest motiv dastgan e duain ils geniturs educar lur uffants er per l'avegnir tenor lur persvasiun. La revisiun stat dal rest en concordanza cun la cunvegna da las Naziuns unidas davart ils dretgs dals uffants.

Protecziun dals giuvenils

Il nov dretg penal sexual protegia ils giuvenils er per l'avegnir cunter influenzas da deportaments sexuals donnegiants. Uschia han ins discutà per exempel da sbassar la vegliadetgna da protecziun sin 14 u 15 onns. Cussegl federal e parlament han refusà quai. Els vulan mantegnair la vegliadetgna da protecziun da 16 onns, perquai ch'els èn da l'opiniun, ch'ils giuvenils possian surpigliar la responsabladad sexuala pir da questa vegliadetgna davent.

Cun quest project vegn però a medem temp decriminalisada l'amur tranter giuvenils; quai vala dentant be per relaziuns sexualas voluntarias tranter giuvenils da quasi la medema vegliadetgna (na pli che trais onns differenza da vegliadetgna). L'esperienza mussa, ch'ina procedura penala cun intervenziuns en la personalitad sensibla da giuvens umans fa pli gronds donns che la relaziun intima tranter els. Sch'i sa tracta però da violenza, smanatschas, da sforz u d'ina relaziun da dependenza, vegn l'autur smanatschè er vinavant cun gronds chastis pervi da constringiun sexuala u violaziun.

Violaziun en la lètg

In dals puntgs centrals dal nov dretg è il fatg da la violaziun en la lètg. Uschia vegn la protecziun da l'integritad da la dunna er extendida sin la lètg. L'attest da maridaglia n'è betg in pass liber per violenza sexuala da tge spezia ch'i saja. Quai na vul dentant betg dir che las autoritads duain far dad ellas enor controllas dals secturs intims da la lètg. Nua ch'il dretg da disponer sez davart la sexualitad vegn violà, po la consorta sezza pretender ina procedura penala.

Novas regulaziuns pertutgant la pornografia

Il scumond odiern da publicaziuns immoralas na po betg pli vegnir realisà cumplainamain; preschentaziuns pornograficas vegnan derasadas pli e pli e per ina buna part toleradas da la societad. Da quest svilup e dal basegn da protecziun anc adina existent èsi da tegnair quint. Per quest motiv vegn per il futur be questa spezia da pornografia perseguitada cun chasti, che preschenta acts sexuals cun uffants, cun animals e cun excrements d'umans u violenza sexuala. Quai corresponda a la chastiabladad gia concludida per preschentaziuns da violenza cunter la dignitad umana (Brutalos). Las ulteriuras represchentaziuns pornograficas vegnan be lur punidas cun praschun e multa, sch'ellas vegnan mussadas ad uffants sut 16 onns ed ad aspectaturs ed autiturs nunvoluntaris. Ils giuvenils vegnan pia protegids, la libra voluntad da decider dal creschì na vegn però betg pregiuditgada.

Novaziuns equilibradas

Il nov dretg penal sexual cuntogna ina retscha d'ulteriuras normas da dretg equilibradas, che garanteschon la protecziun da la persunalitad pertutgant il sector sexual: Uschia vegn smanatschà cun chasti tgi che surdovra ina relaziun da dependenza, particularmain er acts sexuals cun giuvenils. Chastia-bel è er la constringiun ad in act sexual, egual ch'ina dunna u in um saja pertutgà da quel. Per cumportaments omosexuals valan da princip las medemas premissas dal dretg penal sco per acts eterosexuals. L'exhibiziun-nissem vegn perseguità er vinavant, medemamain il commerzi cun umans e la prostituziun sfurzada. Il scumond da propagar objects per prevegnir a gravidanzas vegn però dismiss. Quest scumond è antiquà ed ultra da quai na fissi betg pussaivel da propagar cun quel ina prevenziun cunter AIDS.

Cussegl federal e parlament recumondan d'acceptar il nov dretg penal sexual. Sias disposiziuns precisas e confurmas a noss temp augmentan la protecziun da disponer sez libramain da la sexualitad ed uschia la protecziun dals dretgs da persunalitad da tuttas burgaisas e tuts burgais.

Text da votaziun

Cudesch penal svizzer Lescha penala militar (Acts chastiables cunter l'integritad sexuala)

Midada dals 21 da zercladur 1991

I

Il codesch penal svizzer vegn mida sco suonda:

Art. 110 cif. 1

Abrogà

Tschintgavel titel: Acts chastiables cunter l'integritad sexuala

Art. 187

1. Periclitàziun
dal svilup da
minorens.
Acziuns sexualas
cun uffants

1. Tgi che commetta in act sexual cun in uffant sut 16 onns, surmaina el ad in tal act u involva el en in act sexual, vegn chastia cun chasaforz fin a tschintg onns u cun praschun.
2. L'act n'è betg chastiablel, sche la differenza da vegliadetgna tranter ils participads n'è betg pli che trais onns.
3. Sche l'autur aveva il mument ch'el ha commess l'act main che 20 onns e sch'i sa tracta da circumstanzas particularas u sche la persuna violada ha serrà in contract da maridaglia cun el, po l'autorità cumpetenta desister dal procediment penal, da la consegnaziun a la dretgira u dal chasti.
4. L'act vegn chastia cun praschun, sche l'autur ha agì cun la persuasiun che l'uffant saja almain 16 onns e sch'el avess però pudì evitar l'errur cun avair la precauziun duida.
5. L'act penal sa perscriva en tschintg onns.

Acziuns sexualas
cun dependents

Art. 188

1. Tgi che commetta in act sexual cun ina persuna minorena pli veglia che 16 onns, profitond d'ina dependenza dad el tras ina relaziun d'educaziun, da tgira u da lavur u d'otra maniera, tgi che surmaina ina tala persuna ed in act sexual, profitond da sia dependenza, vegn chastia cun praschun.

2. Sche la persuna violada ha serrà in contract da maridaglia cun l'autur, po l'autorità cumpetenta desister dal procediment penal, da la consegnaziun a la dretgira u dal chastì.

2. Attatgas sin
la libertad
sexuala e sin
l'onur.
Constricziun
sexuala

Art. 189

¹ Tgi che constrenscha ina persuna da tolerar in act sumegliant ad in act sexual u in auter act da natira sexuala, applitgond smanatschas u violenza, la metta sut pressiuin psichica u la fa inabla da far resistenza, vegn chastia cun chasaforz fin a diesch onns u cun praschun.

² Sche l'autur è il consort da l'unfrenda e sch'el viva en ina cuminanza da vita cun quella, vegn l'act sexual persecutà, sch'i vegn purtà plant. Il dretg da purtar plant sa perscriva suenter sis mais. L'artitgel 28 alinea 4 n'è betg applitgabel.

³ Sche l'autur agescha crudaivlamain e fa el particularmain diever d'in'arma privlusa u d'in auter object privlus, vegn el chastia cun almain trais onns chasaforz. L'act vegn en mintga cas persecutà uffizialmain.

Violaziun

Art. 190

¹ Tgi che constrenscha ina persuna da schlattaina feminina da tolerar l'act sexual, applitgond smanatschas u violenza, la metta sut pressiuin psichica u la fa inabla da far resistenza, vegn chastia cun chasaforz fin a diesch onns.

² Sche l'autur è il consort da l'unfrenda e sch'el viva en ina cuminanza da vita cun quella, vegn l'act sexual persecutà, sch'i vegn purtà plant. Il dretg da purtar plant sa perscriva suenter sis mais. L'artitgel 28 alinea 4 n'è betg applitgabel.

³ Sche l'autur agescha crudaivlamain e fa el particularmain diever d'in'arma privlusa u d'in auter object privlus, vegn el chastia cun almain trais onns chasaforz. L'act vegn en mintga cas persecutà uffizialmain.

Art. 191

Acts sexuals
cun personas
inablas da
giuditgar u
da far
resistenza

Tgi che surdovra ina persuna inabla da giuditgar u da far resistenza, en conuschientscha da ses stadi, per l'act sexual, per in act sumegliant a l'act sexual u per in auter act da natira sexuala, vegn chastià cun chasaforz fin a diesch onns u cun praschun.

Art. 192

Acts sexuals
cun personas
ospitalisadas,
en fermanza
u accusadas

¹ Tgi che, profitond da la dependenza, intimescha ina persuna ospitalisada, en fermanza, arrestada u accusada da commetter u da tolerar in'acziun sexuala, vegn chastià cun praschun.

² Sche la persuna violada ha serrà in contract da maridaglia cun l'autur, po l'autorità cumpetenta desister dal procediment penal, da la consegnaziun a la dretgira u dal chasti.

Art. 193

Sa profiter
da la situaziun
da basegn

¹ Tgi che intimescha ina persuna da commetter u da tolerar in'acziun sexuala, profitond d'in stadi da basegn u d'ina relaziun da lavur u d'ina dependenza fundada en autra maniera, vegn chastià cun praschun.

² Sche la persuna violada ha serrà in contract da maridaglia cun l'autur, po l'autorità cumpetenta desister dal procediment penal, da la consegnaziun a la dretgira u dal chasti.

Art. 194

Exhibiziun-
nisssem

¹ Tgi che commetta in act d'exhibiziun, vegn, sin fundament d'in plant, chastià cun praschun fin a sis mais u cun ina multa.

² Sche l'autur sa suttametia ad in tractament medical, po il procediment penal vegnir suspendì. Quel vegn reprimì, sche l'autur sa retira dal tractament.

Art. 195

3. Sa profiter
d'acziuns
sexualas.
Promoziun da
la prostituziun

Tgi che maina ina persuna minorena a la prostituziun, tgi che maina a la prostituziun ina persuna, profitond da sia dependenza u pervi d'in avantatg pecuniar,

tgi che pregiuditgescha la libertad d'agir d'ina persuna che prostitutescha qua tras, ch'el surveglia quella en questa activitad u determinescha lieu, temp, dimensiun u autras circumstanzas da la prostituziun,

tgi che retegna ina persuna en la prostituziun, vegn chastià cun chasaforz fin a diesch onns u cun praschun.

Martganzia
cun umans

Art. 196

¹Tgi che martgada cun umans per sustegnair in auter en ses acts immorals vegn chastià cun chasaforz u praschun na sut sis mais.

²Tgi che prenda mesiras per martgadar cun umans vegn chastià cun chasaforz fin a tschintg onns u cun praschun.

³ Il culpaivel è en mintga cas era chastiabel cun ina multa.

Art. 197

4. Pornografia

1. Tgi che offerescha, mussa, surlascha, fa accessibel u derasa tras radio u televisiun a personas sut 16 onns scrittiras pornograficas, registraziuns sonoras u visiblas, auters objects da quest gener u preschentaziuns pornograficas, vegn chastià cun praschun u cun ina multa.

2. Tgi che expونا u mussa publicamain objects u represchentaziuns en il senn da la cifra 1 u offerescha tals a personas che na giavischan betg quai, vegn chastià cun multa.

Tgi che fa gia ordavant attent ils visitaders d'exposiziuns u da represchentaziuns en localitads serradas al caracter pornografic da quellas, na vegn betg chastià.

3. Tgi che fabritgescha, importescha, depona, metta en circulaziun, expona, offerescha, mussa, surlascha u fa accessibel objects e represchentaziuns en il senn da cifra 1, che cuntengnan acziuns sexualas cun uffants u cun animals, cun excrements d'umans u cuntengnan acts da violenza, vegn chastià cun praschun u cun ina multa.

Ils objets vegnan confiscads.

4. Sche l'autur agescha per regl da gudogn, vegn el chastià cun praschun e multa.

5. Objects e preschentaziuns en il senn da las cifras 1-3 n'èn betg da caracter pornografic, sch'els han ina valor culturala u scientifica digna da protezzion.

Art. 198

5. Surpassaments
cunter l'integritad sexuala.
Mulestas
sexualas

Tgi che chaschuna in scandal cun in'acziun sexuala en preschien-tscha d'ina persuna che na spetga betg quai,

tgi che mulesta sexualmain insatgi cun fatgs u a moda maltratga, vegn, sch'i vegn purtà plant, chastià cun arrest u cun ina multa.

Execuziun permanenta da la prostituziun	<p><i>Art. 199</i></p> <p>Tgi che cuntrafa a las prescripziuns chantunalas davart lieu, temp u maniera da l'execuziun da la prostituziun sco er davart l'evitar las consequenzas secundaras da quella, vegn chastia cun arrest u cun ina multa.</p>
6. Acziuns comunablas	<p><i>Art. 200</i></p> <p>Sch'in act chastiaabel tenor quest titel vegn commess comunablain da pliras persunas, po il derschader augmentar il chastì. El na dastga dentant betg surmuntar la mesira maximala dal chastì smanatschà per dapli che la mesadad. El è però lià a la mesira legala maximala da la spezia dal chastì.</p>
	<p><i>Art. 201-212</i></p> <p><i>Abrogads¹⁾</i></p>
Communicaziun concernent pornografia	<p><i>Art. 358</i></p> <p>Sch'in'autorità d'inquisiziun constatescha che objects pornografics (art. 197 cif. 3) èn vegnids fabritgads en in stadi ester u importads da là, infurmescha ella senza retard il servetsch central da la procura publica federala, ch'è vegnì institui per cumbatter la pornografia.</p>

¹⁾ Quests artitgels abrogads vegnan (cun excepziun da l'art. 211) remplazzads tras ils artitgels 195, 196, 197, 198, 199. L'artitgel 211 vegn stritgà senza esser remplazzà.

II

La lescha penala militar vegn midada sco suonda:

Dudeschavla part: Acts chastiabels cunter l'integritad sexuala

Art. 153

Constricziun
sexuala

¹ Tgi che constrenscha ina persuna da tolerar in act sumegliant ad in act sexual u in auter act da natira sexuala, applitgond smanatschas u violenza, la metta sut pressiun psichica u la fa inabla da far resistenza, vegn chastià cun chasaforz fin a diesch onns u cun praschun.

² Sche l'autur agescha crudaivlamain e fa el particularmain diever d'in'arma privlusa u d'in auter object privlus, vegn el chastià cun almain trais onns chasaforz.

Art. 154

Violaziun

¹ Tgi che constrenscha ina persuna da schlattaina feminina da tolerar l'act sexual, applitgond smanatschas u violenza, la metta sut pressiun psichica u la fa inabla da far resistenza, vegn chastià cun chasaforz fin a diesch onns.

² Sche l'autur agescha crudaivlamain e fa el particularmain diever d'in'arma privlusa u d'in auter object privlus, vegn el chastià cun almain trais onns chasaforz.

Art. 155

Acts sexuals
cun persunas
ospitalisadas,
en fermanza
u accusadas

Tgi che surdovra ina persuna inabla da giuditgar u da far resistenza, en conuschientscha da ses stadi, per l'act sexual, per in act sumegliant a l'act sexual u per in auter act da natira sexuala, vegn chastià cun chasaforz fin a diesch onns u cun praschun.

Art. 155 a

Dretg penal
e giurisdicziun

La constricziun sexuala e la violaziun èn sutmessas al dretg penal civil ed a la giurisdicziun penala civila, sche l'autur è il consort da l'unfrenda e viva en ina cuminanza da vita cun quella.

Art. 156

Acts sexuals
cun uffants

1. Tgi che commetta in act sexual cun in uffant sut 16 onns, surmaina el ad in tal act u involva el en in act sexual, vegn chastià cun chasaforz fin a tschintg onns u cun praschun.

2. L'act n'è betg chastiabel, sche la differenza da vegliadetgna tranter ils participads n'è betg pli che trais onns.

3. Sche l'autur aveva il mument ch'el ha commess l'act main che 20 onns e sch'i sa tracta da circumstanzas particularas u sche la persuna violada ha serrà in contract da maridaglia cun el, po l'autorità cumpetenta desister dal procediment penal, da la consegnaziun a la dretgira u dal chasti:

4. L'act vegn chastià cun praschun, sche l'autur ha agì cun la persvasiun che l'uffant saja almain 16 onns e sch'el avess però pudì evitar l'errur cun avair la precauziun duida.

5. L'act penal sa perscriva en tschintg onns.

Art. 157

Sa profitar
da la posiziun
militara

Tgi che, profitond da sia posiziun militar, ha fatg tolerar u commetter ina persuna in act da natira sexuala, vegn chastià cun praschun na sut in mais.

Art. 158

Abrogà

Art. 159

Exhibiziun-
nisssem

¹ Tgi che commetta in act d'exhibiziun vegn chastià cun praschun fin a sis mais u cun ina multa.

² Sche l'autur sa suttametta ad in tractament medical, po il procediment penal vegnir suspendì. Quel vegn reprimì, sche l'autur sa retira dal tractament.

³ En cas levs vegni dà in chasti disciplinar.

Art. 159a

Mulestas
sexualas

¹ Tgi che chaschuna in scandal cun in accziun sexuala en preschientscha d'ina persuna che na spetga quai, tgi che mulesta sexualmain insatgi cun fatgs u a moda maltratga, vegn chastià cun arrest.

² En cas levs vegni dà in chasti disciplinar.

Art. 159b

Acziuns sexualas
comunablas

Sch'in act chastiabel tenor questa part vegn commess comunablamain da pliras persunas po il derschader augmentar il chasti. El na dastga dentant betg surmuntar la mesira maximala dal chasti smansschà per dapli che la mesadad. El è però lià a la mesira legala maximala da la spezia dal chasti.

III

La lescha davart la duana vegn midada sco suonda:

Art. 36 al. 4

⁴ Sch'i vegn chattà tar revisiuns rauba che cuntegna preschentaziuns chastiablas da scenas pornograficas u violentas (art. 135 ed art. 197 cif. 3 CPS) e ch'è per quest motiv probablamain suttamessa a la confiscaziun, sto quella vegnir confiscada provisoriamain e consegnada a la procura publica dal chantun en il qual l'adressat da la furniziun ha ses domicil u sia sedia u a la procura publica competente per il lieu. Films, per ils quals igl exista in'authorisaziun d'import, n'èn betg suttamess a questa confiscaziun provisoria. Concernent il mantegniment da la confiscaziun decidan exclusivamain las autoritads chantunalas cumpetentas per il procediment penal a basa dal dretg processual chantunal. Il recurs cunter las mesiras da l'administraziun da duana è exclus.

IV

Referendum ed entrada en vigur

¹ Questa lescha è suttamessa al referendum facultativ.

² Il cussegl federal fixescha l'entrada en vigur.

Spediziuns enavos a la
controlla d'abitants da
la vischnanca

Recumandaziun a votantas e votants

Il cussegl federal ed il parlament recumondan a votantas e votants per ils motivs allegads da vuschar ils 17 da matg 1992 sco suonda:

- GEA al conclus federal davart la participaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods
- GEA a la lescha federala davart la cooperaziun da la Svizra a las Instituziuns da Bretton Woods
- GEA a la lescha federala davart la protecziun da las auas
- NA a l'iniziativa dal pievel «per il salvament da nossas auas»
- GEA per la cuntraproposta da l'assemblea federala tar l'iniziativa dal pievel (retratga) «cunter il surduvrar la tecnologia da la multiplicaziun e dals gens tar l'uman»
- GEA al conclus federal davart l'introducziun d'in servetsch civil
- GEA per la midada dal cudesch penal svizzer e da la lescha penala militar (acts chastiables cunter l'integritad sexuala)